بسم الله الرحمن الرحیم

سرلیکنه

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اړتیا

د لوی الله (ج) اوامر او د اسلام د ستر پیغمبر حضرت محمد (ص) غوره لارښوونې په ډاګه کوي، چې ښوونه او روزنه له ټولو فنونو او مسلکونو سره د انسان لومړنی اړیکې ښلوي او په همدې توګه د ځان پېژندنې خورا مهمه مرحله هم پیل کېږي. که چېرې څوک د ښوونې او روزنې د نعمت نه بې برخې وي، نو هغه خپل ځان نه شي پېژندی او چې ځان ونه پېژني د جهان پېژندنې څخه خو بیخي بې برخې پاتې کېږي.

په دې کې شک نشته، چې لومړنی زده کړه انسان د مور د غېږ نه اخلي، خو کله چې یې په کرار کرار شعور وده کوي نورې زده کړې او پوهې ته اړتیا لري، علم او پوهه د هرې ټولنې د پر مختګ او بریالیتوب بنسټ جوړوي، ښوونه او روزنه ده، چې د یوې ټولنې د وګړو تر منځ د ښه او بد تفکیک را منځته کوي، همدغه ښوونه او روزنه ده، چې د دنیا ستر قوتونه ورباندې لوبې کوي او د خوشحالۍ او پر مختګ په بام یې خېژوي.

سالمه ښوونه او روزنه نه یوازې په عصري علومو، بلکې په دیني علومو کې هم انسان د لوړ سوچ (اند) او فکر خاوند کوي. د بدو او ناروا کارونو څخه یې منع کوي د نېک او ښه عمل لاره ورته په ګوته کوي.

افغانستان چې په تېرو څو لسیزو کې د هر ډول جنګونو ښکار شوی او د حکومت دارۍ ټول بنیادونه یې له بیخه ړنګ شوي ؤ اوس یې د نړیوالې ټولنې په مرسته څه نا څه ادارو په کار پیل کړی دی، خو د بده مرغه تر اوسه هم هغه څه چې لازم دي په سالمه توګه نه دي تر سره شوي، نور مسایل یې جدا بحث غواړي، خو د ښوونې او روزنې په برخه کې باید تر هر څه زیات کار وشي، ځکه د هرې ټولنې او هر هېواد امن، پرمختګ او خوشحالي د علم او پوهې سره تړلي دي. که علم او پوهه نه وي سالمه او عصري ښوونه او روزنه نه وي، نو نه امن شته او نه پرمختګ.

سره د دې، چې په دې ورستیو کې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې چارې ګړندۍ شوي د ښوونځیو شمېرې زیاتې شوي، شخصي ښوونځي هم په زیاتېدو دي، خو د زده کوونکو علمي کچه په هماغه اندازه نه ده کومه چې ورته ضروري او لازمه ده، د دې لپاره باید حکومت نور هم خپلې هلې ځلې ګړندۍ کړي او ښوونې او روزنې ته خاصه پاملرنه وکړي تر څو د افغانستان هر ماشوم د زده کړې په جامه سمبال او ځوانان یې د سالمې او رښتنې پوهې او علم خاوندان شي، تر څو د هېواد د امنیت، پرمختګ او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي [illegible] هېوادونو سره سیال شي.

اداره

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت حديثونه

لیکونکی: سمیع الله خاکسار

لمونځ په دين کې يو ډېر ستر مهم بدني عبادت دی، نو ځکه د لمانځه په حصه کې ډېر زيات حديثونه راغلي دي، چې د هغوی را ټولنه دلته ګران کار دی، اما له هغوی څخه څلوېښت (۴۰) حديثونه په لاندې ډول دي.

① نبي اکرم ﷺ ارشاد مبارک دی، چې الله ﷻ زما په امت باندې د ټولو شيزونو څخه مخکې لومړی لمونځ فرض کړ او په قيامت کې په د ټولو شيزونو څخه مخکې لومړی د لمانځه حساب کتاب کېږي.

② د بنده او د شرک په منځ کې فرق يوازې لمونځ دی.

③ د اسلام ننبه لمونځ دی ځوک، چې زړه فارغ کړي او د وختونو او مستحباتو لحاظ ساتلو سره لمونځ وکړي هغه مؤمن دی.

④ هيڅ يو شی د ايمان او د لمانځه نه بهتر فرض کړ شوی نه دی که چېرې د دې نه بهتر بل شی فرض کړی شوي وي، نو فرښتو ته به يې د هغه حکم ورکړی وای فرښتې شپه او ورځ په رکوع او سجده کې دي.

⑤ لمونځ د دين ستنه ده.

⑥ لمونځ د شيطان مختور وي.

⑦ لمونځ د مؤمن نور دی.

⑧ لمونځ بهترين جهاد دی.

⑨ کله چې بنده لمونځ شروع کړي، نو الله ﷻ د هغه طرف ته پوره توجه فرمايي او کله چې لمونځ نه ليرې يې الله ﷻ هم ترې ليرې شي.

⑩ کله چې کوم آفت د آسمان نه نازلېږي، نو د جومات له آباد وونکو نه ليرې وي.

⑪ که چېرې لمونځ ادا کوونکی په څه وجهه دوزخ ته ولاړ شي نو اور يې د سجدې ځايونه نه سوځوي.

⑫ الله تعالی د سجدې ځايونه په اور حرام کړي دي.

⑬ د ټولو نه زيات ښه عمل د الله تعالی په نزد لمونځ دی، چې په وخت باندې ادا شي.

⑭ الله تعالی ته د بنده په ټولو حالانو کې د ټولو نه زيات ښه دا حالت دی، چې هغه په سجده کې ووينې، چې تندی يې پر ځمکه وي.

⑮ الله تعالی سره د بنده د ټولونه زيات نږدې والی په سجده کې وي.

⑯ د جنت کنجي لمونځ دی.

⑰ کله چې بنده د لمانځه لپاره ودرېږي، نو د جنت دروازې ورته خلاصې شي او د الله تعالی او د غه لمونځ ادا کوونکي ترمنځ پرده ليرې شي تر څو چې په ټوخي يا نور څه باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغول نه شي.

⑱ د لمونځ درجه په دین کې داسې ده لکه د سر درجه په بدن کې.

⑲ لمونځ د زړه نور دی څوک چې زړه نوراني جوړول غواړي، څو په لمانځه سره دې جوړ کړي.

⑳ د ځمکې په کومه برخه د لمونځ په چې ذریعه الله تعالی یاد شوی وي هغه برخه د ځمکې په نورو حصو د ځمکې فخر کوي.

㉑ څوک چې دوه رکعت لمونځ وکړي د الله تعالی نه څه دعا وغواړي، نو الله تعالی به د ده دعا قبولوي، خو که زر وي یا د څه مصلحت له خاطره څه موده پس وي خو ضرور به یې قبلوي.

㉒ څوک چې یواځې والي کې دوه رکعته لمونځ وکړي، چې د الله تعالی او فرښتو نه بغیر یې هیڅ څوک هم ونه ویني، نو هغه ته به د دوزخ څخه د خلاصون اجازه نامه ورکړ شي.

㉓ څوک چې یو فرض لمونځ ادا کړي د الله تعالی په نزد د هغه یوه دعا قبوله شوه.

㉔ هغه څوک چې د پنځه وخت لمانځه ساتنه کوي د هغه رکوع، سجده، اودس او نور په ښه شان ادا کوي جنت د هغه لپاره واجب شو او دوزخ په هغه باندې حرام شو.

㉕ لمونځ د هر پرهېزګار قرباني ده.

㉖ مسلمان بنده کله، چې د پنځو لمونځونو ساتنه وکړي شیطان د هغه نه ویرېږي او کله چې هغه په لمونځونو کې بې پروایي وکړي، نو شیطان په هغه زړور شي د هغه په غلولو کې یې طمع پیدا شي.

㉗ د ټولو نه بهترین عمل په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉘ د الله تعالی په نزد د ټولو لمونځونو نه زیات خوښ په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉙ د ماسپښین د لمانځه ړومبي د څلورو رکعتو ثواب داسې دی لکه د تهجد د څلورو رکعتو.

㉚ د ټولو نه بهترین لمونځ د نیمې شپې لمونځ دی، خو د دې کوونکي ډېر کم دي.

㉛ کله چې بنده لمانځه ته ودرېږي، نو د الله تعالی رحمت هغه طرف ته متوجه شي.

㉜ د تهجد لمونځ ضرور کوئ، چې تهجد صالحانو طریقه ده او د الله تعالی د نزدیکیت سبب دی تهجد د ګناهونو نه منع کوي او د خطاګانو د معاف کولو ذریعه ده او له دې سره بدن هم تندرست کېږي.

㉝ د آخرې شپې دوه رکعته لمونځ د ټولې دنیا څخه بهتر دی. رسول الله ﷺ وایي: که چېرې ماته د مشقت ویره نه وي، نو په امت به مې فرض کړی وای.

㉞ د الله تعالی خاص بندګان هغه دي، چې د شپې د خپل رب د پاره په سجده او په قیام کې وي.

㉟ د شپې مونځ د الله تعالی د شکر ذریعه ده.

㊱ ابوهریرة ﷺ وایي: چې ما د رسول الله ﷺ نه واورېدل، چې د فرض مونځ نه پس غوره مونځ د شپې مونځ دی.

㊲ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وویرېږئ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وویرېږئ. د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویرېږي.

㊳ لمونځ ترک کول بنده کفر ته رسوي يو بل ځای ارشاد دی، چې د بنده او کفر وصل د لمانځه ترک دی، بل ځای ارشاد دی، چې فرق د مسلمان او کفر په منځ کې لمونځ دی.

㊴ څوک چې دوه لمونځونه بغير د کوم عذر په يوه وخت قضا کړی هغه د گناهونو د دروازو څخه يوې دروازې ته ورسېد.

㊵ په اسلام کې د هغه کس هيڅ حصه نشته، چې لمونځ نه ادا کوي او بې اودسه لمونځ نه کېږي. لمونځ د دين لپاره داسې دی لکه د سړي لپاره چې سر دی.

غوره ويناوې

ليکوال: ثناء الله رحمتي

① کار هغه کوه، چې ستا په کې فايده وي او د هغه کار څخه ځان ساته، چې ستا په کې تاوان وي.

② گناه لږه کوه، چې مرگ در باندې اسان شي.

③ هرڅوک چې تاته د خلکو راز وايي په دې پوه شه، چې ستا راز به نورو ته هم وايي.

④ دوست ته د زړه حال وايه او دښمن ته لاپې.

⑤ هوښيار هغه څوک دی، چې کار شروع کړي او انجام يې په ځان فرض وگڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو باندې چې له رسول الله(ص) نه پوښتنې کوي

لیکوونکی: سید شفیق الله رحیم زی

① غواړم چې دعا مې قبوله شي؟
ځواب: له حرامو ځان وساته دعا به دې قبوله شي.
② غواړم چې روزي مې پراخه شي؟
ځواب: تل په اوداسه کې اوسه.
③ غواړم چې الله (ج) را باندې رحم وکړي؟
ځواب: د الله (ج) په مخلوق رحم کوه.
④ غواړم چې رسوا نه شم؟
ځواب: له زنا څخه ځان وساته.
⑤ غواړم چې لوی عالم شم؟
ځواب: تقوا غوره کړه لوی عالم به شې.
⑥ غواړم چې د الله (ج) تابعدار بنده شم؟
ځواب: فرایض مه پرېږده.
⑦ غواړم چې عزت مند شم؟
ځواب: خلکو ته لاس مه نیسه عزت مند به شې.
⑧ غواړم چې عادل شم؟
ځواب: څه چې ځان ته خوښوې نورته یې هم خوښوه.
⑨ غواړم چې ځواکمن شم؟
ځواب: په خدای (ج) باور او توکل کوه.
⑩ غواړم چې لوی سړی شم؟
ځواب: د خلکو سره مرسته کوه.
⑪ غواړم چې غني شم؟
ځواب: قناعت غوره کړه.
⑫ غواړم چې ایمان مې پوره شي؟
ځواب: اخلاق ښه کړه.
⑬ غواړم چې د قیامت په ورځ الله تعالی را څخه خوشحاله وي؟
ځواب: له جنابت څخه ځان پاک ساته.
⑭ له ټولو لویه ګناه څه ده؟
ځواب: بد اخلاق او کنجوسي ده.
⑮ له ټولو غټه نیکي کومه ده؟
ځواب: ښه اخلاق، عاجزي او صبر ده.
⑯ غواړم چې ګناه مې کمه شي؟
ځواب: استغفار ډېر وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله (ص) فرمايلي دي:

راټولونه: همت الله نايل

کله چې زما په امت دا پنځلس خويونه پيدا شي هغه وخت به د مصيبتونو نازلېدل پرې شروع شي.

① کله چې ملي شتمنۍ شصخي مال وګڼل شي.
② کله چې زکات جريمه وبلل شي.
③ کله چې امانت غنيمت وګڼل شي.
④ کله چې مېړه د خپلې ښځې پيروي پيل کړي.
⑤ کله چې د مور او پلار نافرماني پيل شي.
⑥ کله چې د ښېګڼې په مقابل کې بدي شروع شي.
⑦ زوی پر خپل پلار ظلم شروع کړي.
⑧ په جوماتونو کې چغې شروع شي.
⑨ د قوم نا اهل سړی مشر شي.
⑩ نشه يي توکو کار عام شي.
⑪ د ناوړه خلکو قدر پيل شي.
⑫ د ورېښمو اغوستل پيل شي.
⑬ موسيقي آلات عام شي.
⑭ سندرغاړې عام شي.
⑮ په نېکو خلکو لعنت پيل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهانو ویناوې

را ټولونه: عنایت الله افختار او سباوون اتل

① هغه وکړي چې د هدف د تر لاسه کولو په لاره کې هر راز سربښندنې ته چمتو شي د خپلواک پالو له جملې څخه شمېرل کېږي. (حضرت محمد (ص)

② ستاسو ستر دښمنان ستاسو ناوړه دوستان دي (عبد القادر جیلانی رحمه الله)

③ خپل او د کورنی ستاینه دې د خلکو په وړاندې مه بیانوئ. (لقمان حکیم صاحب)

④ دوست ته راز مه وایه کیدای شي سبا ستا دښمن شي. (لقمان حکیم صاحب)

⑤ آزادي په زور اخیستل کېږي ورکول کېږي نه. (علامه سید جمال الدین افغان)

⑥ ریښتنی عالم د هرچا په زړه کې دوست او محبوب وي. (حضرت علی (رض)

⑦ بې د امتحانه د چا په دوستي باور مه کوئ. (امام شافعي رحمة الله)

⑧ د ښایسته ښځې په لیدو سترگې او د نېکې ښځې په لیدو زړه خوشحالېږي. (ابراهیم رحمه الله)

⑨ د هر ملت سرمایې د هغه ملت د ورځې بچیان دي. (منصور رحمه الله)

⑩ مطالعه د غم او پرېشانی غوره ملگری ده. (حضرت عمر (رض)

⑪ ښه دوست هغه دی، چې په سخته کې پکار شي. (سعدي رحمه الله)

⑫ د څراغ له وینا څخه گټه واخلئ او دې ته مه گورئ، چې څراغ د چا په لاس کې دی. (عائشه رضی الله عنها)

⑬ د ژبې خویونه د پښو له خویدو څخه خطرناک دي. (حضرت عثمان (رض)

⑭ د ایمان دښمن درواغ د عزت دښمن سوال د عقل دښمن غوسه او د دولت دښمن بد نیتي ده. (حضرت علی (رض)

⑮ څوک چې ځان تر نورو غوره بولي همدي ته غرور وايي. (سفيان ثوري رحمه الله)

⑯ د بدو ملګرو فاسدو دوستانو او د ګناه او فساد له ځايونو څخه لرې ګرځئ. (فتحي يکن رحمه الله)

⑰ رينښتنی ورور او دوست مو هغه دی، چې درته نصحيت کوي. (حسين (رض)

⑱ چې چېرته عزت خوندي نه وي له هغه ځای ځان وساتئ. (هجوری رحمه الله)

⑲ غوره نېکي د خپلو دوستانو د عزت ساتنه ده. (حسن بصري رحمه الله)

⑳ د هغه چا دوستان کم وي، چې په ښکاره يو څه او په پټ بل څه کوي. (معاذ الرازي رحمه الله)

㉑ د بې عقله پلاس سوال او ځواب لېږل خپلې پښې په تبر وهل دي. (سليمان عليه السلام)

㉒ که ښه شهرت او د علم زده کړه غواړئ، نو د ناپوهانو او بدعملو دوستانو مجلس ته نږدې والی مه کوئ. (ادريس عليه السلام)

㉓ د خواهش او نفس منوونکو دوستانو ناسته، پاسته او مجادله مه کوئ او مه يې وينا ته غوږ نيسئ. (ابن سيرين رحمه الله)

㉔ کله چې شخص په خپله د ځان ستاينه کوي کيدی شي عزت يې له منځه ولاړ شي. (امام مالک رحمه الله)

㉕ د پټ منافقت څخه ښکاره دښمني غوره ده. (جعفر صادق رحمه الله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي غلا څنګه او څه ته وايي؟

عاشق الله احساس

د هر څۀ دمخه باید د غلا او غل په معنی او مفهوم يې څه رڼا واچو دا خو يو څرګند حقيقت دی، چې ټول ورباندې ښه پوهېږي، خو ادبي غل دخپل ځان د شهرت میندلو په خاطر دغه ناوړه کړنه تر سره کوي، خو زه حیران داسې سپین سترګي او ناپوهه غل ته یم، چې ادبي غلا کوي، خو په دې نه پوهېږي، چې دا کړنه هیڅ کله پټه نه پاتې کېږي او حتماً یوه ورځ د رسوایي تر داره پورې رسېږي، خو سوال دا پیدا کېږي، چې آیا د نورو غلو غوندې ادبي غل جزا لیدی شي او کنه او یا ادبي غلا جرم ګڼل کېږي که نه؟ په دې اړه ځوان ژورنالیست او فرهنګپال محمد شعیب (غروال) داسې وايي، ادبي غلا په شعوري او اګاهانه ډول دیو چا تخلیق یا تحقیقي پدیده په خپل نامه کټ مټ او یا په لږو ډېر توپیر چاپ کړي ادبي غلا بیا نور ډولونه هم لري، خو یو ډول یې توارد هم کیدی شي، چې په ناپوهی یا نا خبری دوه ادبي

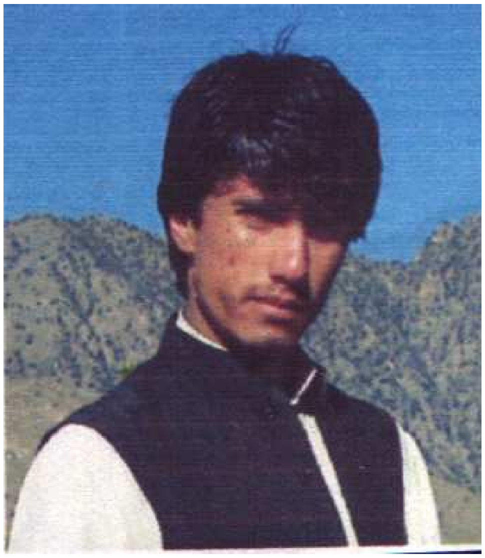

تخلیقونه یو ډول یا ورته خپاره شي، نو دا چې ادبي غلا د ادبیانو په قانون او فلسفه کې جرم ګڼل کېږي، نو زه به درته د ادبي غلا دیو غل څرګند او نه پټېدونکی مثال در وښایم که تاسې غواړی، چې پرې ښه پوهه شی، نو د لوپټه مجلې ۱۳۹۰ کال دربیمه ګڼه احواتم مخ، چې د ګنې د سر پاڼې عنوان ښځه او ټولنه تر سر لیک لاندې لیکنه ده، چې دغه لیکنه او شعر د شاعر عاشق الله (احساس) دی د ۱۳۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال په لومړو کې د لوېټې مجلې ته د خپاروي په موخه په داسې وخت، چې انټرنټي اسانتیاو ته یې لاس رسي نه درلود په قلمي ډول یې لیکلې وو، چې خپل نوم او تخلص یې د لیکنې پر یو اړخ لیکلي وو د لوېټې اداري ته یې ورسوي، ځکه چې د لوېټه مجلې خپرونکی ټولې فرهنګپالی خویندي وي، نو په دې اساس د ګنې په سر پاڼه کې لیکل شوی شمېرې ته ټلیفون وکه، چې همدغه شمېره د همدې ګڼې دیو فرهنګپال سره وه، چې ځوابې پیغام یې ورکړ ورته یې وویل، چې څه ویل لرې لیکوونکې ورته د خپلې لیکنې په اړه هدایت وغوښت، چې څنګه خپله لیکنه ستاسې تر اداري در ورسوم هغه ورته په ځواب کې وویل، چې تاسې خپله لیکنه په یو سر بند پاکټ کې واچوئ او د اکمل کتاب پلورنځی ته یې ورکړئ او هغه به یې کریاب ته ورسوي ستاسې لیکنه حتماً زموږ تر اداري را رسېږي. لیکوونکې په همدغه هدایت عمل وکړ د څه وخت په تېرېدو وروسته د ۱۳۹۰ هـ ش کال درېیمه ګڼه د چاپه را ووتله، خو لیکوونکې ته په لاس نه وه ورغلې او نه یې د خپلې لیکنې په لټه کې وو، چې ایا زما لیکنه په دغه ګڼه کې خپره شوې که نه، خو دیو کال تېرېدو وروسته په ۱۳۹۱ هـ ش کال د کونړ سیند په پنځه کلنه مشاعره کې دغه ګڼه په لاس ورغله او د ډېرې دقیقې مطالعې پر اساس یې په خپله لیکنه او شعر سترګې ولګیدې، چې داسې یو چا ورباندې خپل د لیکوالی نوم لیکلی، چې ستا په هیڅکله ورباندې باور ونه شي، چې دادی ادبي غله بریښنا شیرزی وی، چې خپله د مجلې مسوله مدیره هم ده په تېرو ګڼو کې یې هم داسې په زړه پورې لیکنې کړې دي شاید هغه هم داسې وي، چې د خپل شهرت مندلو په خاطر یې ډېر هنر زده کړي. د دغه لیکوونکې څو بیت شعر چې د خپلې لیکنې تر څنګ یې د لوېټې پلو ته ډالۍ کړې یو څرګند حقیقت دی، خو د ادبي غلا په وجهه یې د تخلص دوهم توری درېیم او درېیم توری یې دوهم لیکلی، چې څوک ترې مانا او مفهوم وانخلي او پرې پوهه نه شي، چې ادبي غلا یې کړې، چې په اصل کې تخلص احساس دی د شاعر د شعر مطلعه څه داسې ده.

نن څومره خوند کړی چې پر سر دې د حیا لوپټه
د پښتنو پېغلو کلتور دی د ښکلا لوپټه
چې رقیبان مې ورته بیا ګوته په خوله پاتې شي
خاونده بیا مې کړې سر شاره د غزا لوپټه
خدایه ملالۍ غوندې پېغلې مو بیا هم پیدا کړې
چې ملالې د دښمن پر ضد ترلې وه له ملا لوپټه
د پښتنې مینې احساس په کې څرګند ښکارېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره مې خوښه شوه له ورایه په رښتیا لوېته

نو ګرانو لوستونکو ادبي غله او غلا خو مو ښه وپېژندله، خو چې تاسې خدای مه کړه کله داسې ونه کړئ، ځکه د غلا په مفهوم خو پوهه یاست او بیا ادبي غلا د ادب ښکلا زیانمنوي او هغه څوک، چې ښکلا زیانمنوي نه یوازې دا چې شاعر او لیکوال نه دی، بلکې د شاعر او لیکوال پر ضد یو څوک دی او دا هم ځکه چې شاعري او لیکوالي د ادب او د ښکلا د پنځولو یوه رنګینه ده.

عاشق الله احساس

چاته شي درد چاته دوا شي مینه
چاته پرهر چاته وفا شي مینه
څوک د منزل تر حده ورسوي
د چا نیمګړې بې پروا شي مینه
چاته د ټول ژوندون خوښي ورکوي
چاته په برخه کې سزا شي مینه
بیا د غزل تر مینارونو رسي
پټ چې په زړونو کې پیدا شي مینه
څوک د کعبې غوندې طواف پرې کوي
چاته په شرعه ناروا شي مینه
چې د پښتو احساس شعور ولري
هله کامیابه شي رښتیا شي مینه

پوهنتون لنډه کیسه

لیکونکی: ارین ننګیال

کله کله انسان ته په ناخود آګاه ډول د را روانې پېښې د پېښېدو الهام کېږي. په افغانستان کې خو دا ډول احساس هر سړي ته هرې ورځ پیدا کېږي، خو زه په دې نه پوهېږم، چې د کوم نېک عمل په بدل کې الله تعالی را سره دا ډول احسان وکړ. د کابل پوهنتون د شپې پوهنځي د انګلیسي ادبیاتو په دریم سمستر کې مې تحصیل کاو په ډېره مینه به پوهنتون ته تلم، خو ای کاش چې تر پایه مې رسولی وای.

په مني کې یا پوهنتون ته ورتګ څه اسانه کار نه و، پس د زړه وینې خوړل وه د ماښام شپږ بجې به رخصت شو، څو چې به کورنو ته رسېدو اوه نیمې بجې یا اته بجې په وې.

که له یو بخوا د نړۍ ټول فوځیان د افغانستان د کرارۍ لپاره راغلي ول، خو خلک ان په خپلو کورونو کې هم خوندي نه ول. آیا په داسې شرایطو کې تر نیمې شپې پورې په ښار او کوڅو کې دیو جیني ګرځېدل د وېرې خبر نه وه؟ څو چې به کورته رسېدم نه به زما په څېره کې سرخي وه او نه به د کور په غړو کې اخیر تعلیم مې کاوه. که څه هم چې موږ د ناوخته رسېدو ستونزو یو څه حل کړې وه، خو افغانستان نه هم د ټګانو ښار جوړ دی سړی حیران پاتې کېږي، چې باور وکړي د هر سیمې محصلینو په ډلییز ډول موټرونه په کرایې نیولي ول. سهار به یې پوهنتون ته رسول او ماښام به یې بېرته کورونو ته بېول، خو داسې به ډېر کېدل، چې موږ به په تمع و درولي بېغمه ول سبا به یې آنې بانې کولې.

یو ماښام د تېر په څېر تر ناوخته چې ځینې محصلینو د لارې د بندیدو خبرې کولې. کابل کې چې یو عادي مامور هم چېرته ځي سړکونه ورته پوره یو ساعت بندوي. کله چې د موټر له راتګ نه ناهیلي شولو: نو څلورو جنکو کورونه مو په یوه لارې پراته ووه یو ټکسي موټر په کرایه کړ او کورونو ته روان شولو.

له عمومي سړک نه زموږ کورته د پښو پنځلس دقیقې لاره وه. موټر نه ځکه را ښکته شوم، چې زموږ د هم صنفي کور دیو څه لیرې و د دې لپاره خو یې ان له سترګو اوښکې راغلې، چې له کلي نه یې مېلمانه راغلي ول هغه له خپلو خپلوانو پټه پوهنتون ته راتله. زړه نا زړه موټر نه ښکته شوم آسمان خړ و ورېځو پوښلی و سخته تیاره وه. یو یو څاڅکی باران هم په وارېدو و د سړک د غاړې هټې هم تړل شوې وې کړندۍ روانه وم کله به مې له ویرې نه شاته کتل او کله مخ ته نه مې غوښتل چې د خپلو پښو تراپا (اواز) واورم په سړک یو یو موټر هم تېرېدو، خو زه د کورونو تر څنګ ترورمۍ ته روانه وم ماوې چې چاته ښکاره نه شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل د موټروالا يو بد عادت دادی، چې کله چې کومه جينۍ د سړک په غاړه روانه او يا ولاړه وي، نو هر موټروان په خپل وار موټر دروي دا کار له سړيتوب نه نه کوي، بلکې دا د هغوی سپک نظر وي نه پوهېږم چې په کومو سوچونو کې روانه وم، چې يو وړکی موټر مې له څنګه نه په ډېری تيزی سره تير شو، خو وړاندې يې سخت بريک وواهه او بېرته شاته راغی له ويرې ځای پر ځای ودرېدم. موټر زما تر څنګ ودرېده څلور هلکان ترې په بېړه را ښکته شول او زما خواته يې را منډې کړې پښې مې سستې شوې په سترګو مې تياره شوه او په ځمکه ولوېدم، څو چې په ځان خبرېدم د بوجی په څير څه يې را په سر کړه او موټر ته يې پورته کړم په ډېری سختی مې ساه اخيسته موټر ګړندی روان شو هغوی په تليفون کې څه ويل، خو زه داسې وم لکه خوب چې وينم غږ مې نه پورته کېده، ژبه مې په ستوني کې وچه وه، لاسونه او پښې مې بې دمه ول همدا چې موټر ودرېده او د کور ګراج ور خلاص شو زما سترګې هم پټې شوې وې.

چې کله مې سترګې وغړېدې په سپين چت کې راته ګلان ښکاره شول په بېړه له ځايه پورته شوم مخ ته لاته رنګ راته يو تور زلمی چې په لاس کې يې د معدني اوبو بوتل نيولی و ولاړ و سر مې نه شو ټينګولی ګنګسه وم. زلمي سره چې سترګه په سترګه شوم مسکی شو مخامخ را ته کېناست څنګه يې نغمې؟

له دې خبرې سره نوره هم وارخطا شوم په ريږدېدلو لاسونو له مخ نه پيکی لری کړ ما خبرې ته خوله جوړوله خو ژبه مې په خوله کې نه ګرځېده وچه کلکه وه. همدا چې هلک زما ټول مخ وليد له غمبرو يې کلکه کړم لدې سره مې په چغو شروع وکړه د زلمي له ودرېدو سره چې له پښو را کلک کړ بوټونه مې ورته ښکل کړه زاري مې ورته وکړه خدای ته وګوره وروړ جانه ما پريږده عذر درته کوم وروجانه پښې دې ښکلوم ته زما مشر وروړ يې.

ما زاري کولې او زلمي رډې رډې را کتل يو دم يې چيغه کړه. بس بس چې ما ته تليفون دی غږ دې وانه ورم کنه لدې سره مې کوښښ کاو چې د ژړا غږ مې پورته نه شي خو هيڅ نه کيده يو وار بيا د زلمي چيغه پورته شوه د سپي لورې غلې شه تليفون يې بند کړ او ور بوز يې را وړاندې کړ او په کرار يې وويل خواکې مې ده غلې شه پوشوې؟ له دې سره مې سلګی په ستونې کې خيره شوې د ښه په مانا مې سر ښکته کړ، کله چې زما د غلې کېدو ډاډه شو بيا يې زنګ وواهه له خبرو يې داسې پوشوم چې د خور غاښ يې په درد شوی و له ده نه يې درمل وغوښتل د خور په ناروغی د زلمي په څيره د خواشينی نښو په ښکاره کېدو مې په سلګو سلګو ورته وويل. خور دې په کور کې غاښ درده او ستا دلته ورته وينه وچه شوه که زما په څير څوک ستا خور وتښتوي يو خور د خپل ورونه عزت غواړي آيا ته خپله خور بې عزته کوې ستا خور زما د عزت د ژغورلو لپاره تاته تليفون وکړ خو ته نه پوهېږې که ته دې په خپل خور دومره دردېږې، نو زه هم تاته وروړ وايم زلمي غلی ولاړ او هيڅ يې نه ويل وچلی يې په ګوتو ونيو نا څاپه يې د دل اغا چيغې پيل کړې د زلمي له نارو سره زما ژړا په سلګو بدله شوه وجود مې په خپل اختيار نه و ټوله رپېدم دل اغا په منډه خونې ته را ننوت زلمي په قهر ورته

وویل. موټر چالان کړه خو دل آغا کله ما او کله زلمي ته کتل چې دې وخت کې یې بیا پرې غږ وکړ دلېوني بچیه تاته وایم دل آغا په منډه له خونې ووت زلمی هلک زما کتابونه او دستکول را پورته کړل زه یې له لاسه ونیولم ژر مې ترې لاس را کش کړ او خپله پورته شوم. زلمی مخکې او زه وروسته شوم دباندې کوڅې کې کرولا موټر ولاړ و دوه کسه مخکې زه او زلمی شاته سیټ کې کېناستلو او موټر حرکت وکړ زلمی په کراره وویل: کور مو چېرته دی؟ غوښتل یې چې ځواب ورکړم خو خبره مې له خولې نه راووته په قهر یې راته وویل: تاته وایم کور دې چېرته دی؟ په بنده ژبه مې ورته ویل: ده ده ده غه غه خوانه یم غفور ندیم ښوښونځي څه څنګ ته. زلمی په خندا وویل ښه ته فربیا زموږ کاوندی یې له لږې شیبې چوپتیا وروسته موټر و دربده همدا ځای دی په بېړه مې شاوخوا وکتل چې خپل کور مې تر سترګو شو ورسره زړه مې ډک ډک کېده ماوې چې په چغو چغو وژاړم.

زلمی رډې رډې را وکتل سترګې سرې سرې وې د لومړي ځل لپاره مې ورته خیره لږ څه سمه ولېده غوښتل مې چې د موټر نه ښکته شم، چې نا څاپه له لاسه ونیولم په کرار یې درته وویل. ته پوهېږې چې ستا د سرو ویښتو په اندازه مې مرګونه کړي او تا غونډې جینکو باندې مې څوڅو شپې تېرې کړې خو تر اوسه یې په هیچا زړه ندی دربدلی خو تا راته ورور وویل ستا په څیر زه هم یوه ګلالۍ خور لرم تا خو ولېدل چې د غاښ درد چې هم پرې نه لورېږي ځکه مې ؟؟؟ روغه خپل کورته راوستې خو که چاته دې څه ویل و بیا نو خپله خور هم نه پېژنم څه په مخ دې ښه ژر له موټر نه ښکته شوم خو له یاده مې ووتل چې مننه ترې وکړم...... (پاتې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه، درې، څلور او پنځه

راټولونه: همت الله نایل

① دوه کسان د دین او وطن دښمنان دي.
۱ هغه عابد چې علم نه لري.
۲ هغه پاچا چې صبر او زغم نه لري.
② دوه ډېر بد خویونه.
۱ ډېره بخلي.
۲ زیات بې زړه توب.
③ دوه ورې هیڅکله نه مړېږي.
۱ د علم وږی.
۲ د دنیا وږی.
④ دوه ناوړه اعمال دي.
۱ د الله (ج) سره شریک نیول.
۲ مسلمان ته زیان رسول.
⑤ دوه غوره خویونه دي.
۱ په الله (ج) باندې ایمان لرل.
۲ مسلمان ته ګټه رسول.
۱ درې هلاکوونکي شیزونه.
① خواهش.
③ بخل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ ځان لوړوالی.

٢ درې شیان نه لري.

① د وربخې سوری.

② ناوړه وینا.

③ چاپلوسي.

٣ درې څیزونه سړی کمزوری کوي.

① بې روزګاري.

② فسق.

③ اړتیا.

۴ د انسان ښکلا په دریو څیزونو کې وي.

① علم.

② مینه.

③ آزادي

۵ دریو سزا انسان ته ورکول کېږي.

① د مور پلار خفه کول.

② په خلکو جبر کول.

③ د نیکي په بدل کې بدي کول.

٦ درې کارونه مه کوئ.

① د بخیل نه قرض.

② د جاسوس دوستي.

③ د ښځې په خبره باور.

⑦ درې شیان یو ځل پیدا کېږي.

① ځواني.

② ښایست.

③ مور او پلار.

⑧ د دریو احترام کوئ.

① د اسلام قانون.

② د استاد.

③ د مور او پلار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ درې شیان خوښه ویئ.
① شفقت.
② خلوص.
③ ساده ګي.
۱۰ درې له ځان چمتو ساته.
① غم.
② زوال.
③ مرګ
۱۱ درې ویناوې په زړه پورې دي.
① وږې ته ډوډۍ ورکول.
② بربنډ ته جامې وراغوستل.
③ قرآنکریم لوستل.
۱۲ درې له درېو بې برخې دي.
① بېړه کوونکی له کامیابۍ.
② غوسه کوونکی له سم اقدام څخه.
③ دروغجن له عزت څخه.
۱ انسان ژوند څلور پورې وي.
① علم.
② حلم.
③ عفت.
④ عدالت.
۲ څلور کم مه ګڼه.
① درد.
② ناداري.
③ اور.
④ دښمني.
۳ د غور ژوند څلور ښې وي.
① ښه وینا.
② ښه کړنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ بنه نیت.
④ بنه مجلس.
[۴] د ایمان علامې څلور وي.
① تقوا.
② حیاء.
③ شکر.
④ صبر.
[۵] څلور شیان په انسان کې غوره دي.
① حلم.
② علم.
③ مهرباني.
④ بنه خویي.
[۶] څلور څیزونه سخت دي.
① عفوه د غوسې په وخت کې.
② سخاوت د ناداري په وخت کې.
③ ځان ساتل د خلوت په وخت کې.
④ حق خبره د ویرې په وخت کې.
[۷] څلور کسان د څلورو قدر کوي.
① بوډا د ځوان.
② ناروغ د روغ.
③ غم د بې غم.
④ ژوندی د مړي
[۸] د ایمان نښې څلور دي.
① صبر.
② یقین.
③ عدل.
④ جهاد.
[۹] په څلورو بارو مه کوه.
① په ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② په مال.
③ خوراک.
④ هغه چې عمل پرې نه کوي.
[۱] پنځه په پنځو کې دي.
① دلیل په قرآن کې.
② درناوي په قناعت کې.
③ ویره د شپې په لمانځه کې.
④ بډایي په قناعت کې.
⑤ ذلت په گناه.
[۲] په پنځه شیانو کې ببړه ښه ده.
① د میلمه مخې ته د خوړو ایښودو کې.
② د مړي په تدفین او تجهیز کې.
③ د بالغې نجلۍ په نکاح کې.
④ د قرض په ورکولو کې.
⑤ له گناه څخه په توبه ایستلو کې.
[۳] پنځه خویونه له سپي څخه یاد کړئ.
① که وږی وي هم د خپل څښتن ور نه پریږدي.
② ټوله شپه د خپل مالک ساتنه کوي.
③ څومره چې ووهې خپل در نه پرېږدي.
④ ځان له استوگنځی نه جوړوي.
⑤ د دولت او شتو هیڅ فکر ورسره نه وي.
[۴] د زړه درملنه په پنځو کې ده.
① د قرآنکریم په تلاوت کې.
② له حرام مال څخه پرهیز.
③ تهجد لمونځ کې.
④ په سپیدو داغ کې دعا غوښتل.
⑤ د علماؤ سره کېناستلو کې.
[۵] د پنځو دوستانو ځان وساتئ.
① بې عقله دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② درواغجن دوست.
③ بخیل دوست.
④ فاسق دوست.
⑤ ډارن دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مامور صاحب یم (طنز)

ژباړونکی: طارق (کریمزی)

د دولتي د فترونو څخه په یوه دفتر کې کار کوم څه وخت، چې د وظیفې څخه رخصت شم د معمول سره سم د هغې خلطې سره، چې په جیب کې مې وي د نورو مامورینو په څیر، چې هره ورځ رخصت شي د شپې لپاره د غذا اخیستلو په لټه کې سرګردانه ګرځي زه هم هره ورځ د دوی په څیر مصروف ووم.

سودا خرڅوونکی هغه سودا، چې ښه او تازه وي خرڅوي او هغه څه، چې د دوی څخه بېکاره او څوک یې نه اخلي په ټیټ پوړو دولتي مامورینو خرڅوي او هغوی ته یې ساتلي وي.

یو سودا خرڅونکی بل ته وویل: واه هلکه ! دغه پاتې شوی مال لکه چې نه خرڅوې؟
بل ورته په ځواب کې وویل: ته هم عجیبه سړی یې ! ښه وینې چې دا سودا بل څوک نه اخلي فقط دولتي مامورین یې اخلي او بس.

کله چې رخصت شي ټول د سودا اخیستلو لپاره راشي ټول سودا خرڅوونکي یودم بازار ګرم کړي او چیغې جوړې کړي: واخله مامورجانه، واخله کچالو، یوسه کچالو واه واه دغه پیاز و ګوره څومره ښایسته دي او د ځانه سره غلی ووایي، چې صرف بې وجدانه

چینجو خوړلي دي او بیا په زوره چیغې کړي: بهترین پیاز، پالک، کچالو، ګندنه د مامور صاحبانو لپاره لیلام ژر کوه، چې خلاصېږي. هله ژر کوه لیلام دي.
خلاصه دا چې په چیغو یې راته سر په درد کړ ولاړم، چې یو کیلو کچالو کور ته یوسم، چې زه او زما بچیان یې ښه په مزه مزه وخورو.

ومې ویل: سلام کچالو جانه ! کچالو هیڅ هم ونه ویل. د ځان سره مې وویل، دې مغروره کچالو ته ګوره، چې د دولتي مامورینو سلام هم نه اخلي نه پوهېږم چې ولې؟ په دې خبرو کچالو په قهه قهه سره وخندل او یې ویل: دې مامورک ته ګوره په جیب کې یې د پیسو درک

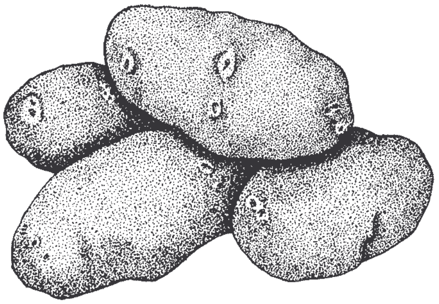

نشته او څومره اوچت پرواز کوي. ماته یې په غوسې سره کوښښ وکړه، چې د خپلې شړې، سره سمې پېښې وغزوې ته ښه پوهېږې، چې زما نرخ ورځ تر بلې اوچتېږي او ته هماغه

مامورک یې ژر مې د سترګو څخه پناه شه.

د پیازو خواته ور نژدې شوم و مې ویل: سلام پیاز ماما ! د خولې نه یې یو لفظ هم ونه وته د ځان سره مې غلې غوندې وویل: دا هم د کچالو خان په څیر مغرور شو.

پیاز په جواب کې راته ویل: اوس زه په داسې ځای کې یم، چې ستا په شان مامورین په ما پسې نه شي رسیدلی. اوس زه د وزیرانو ، زورلرونکو او مالدارانو سره یم او زما څخه پرته هیڅ ډوډۍ نه خوري.

مامور جانه ! ستا د دې لیلامې کرتۍ، سوری یخن قاق او شلیدلو بوټانو ځار شم. زما نور وخت مه ضایع کوه هغه وخت تېر شو، چې د فقیرانو خوراک به ووم. په ډېره نا امیدۍ سره د پیاز ماما څخه تېر شوم داسې نه چې و مې نه وهي.

د لوبیا تره خواته ور نژدې شوم. لوبیا تره سلام زړه مې ستا ډېر لیواله دی. لوبیا تره وخندل او ویې ویل: هی هی بېچاره مامور جانه ! په دوه زره افغانی معاش باندې څه غواړې وکړې د کور کرایه او که د تګ او راتګ د موټر کرایه، او که د بچو د مریضی د دوا پسې او که وچه ډوډۍ پرې اخلې. څه لاړ شه او زما د اخیستلو هوا دې د سر نه کوزه کړه دا داسې ده لکه چې غواړې په دې معاش یو کروزین موټر غواړې واخلې او یا پرې د وزیر اکبرخان په مینه کې یو کور واخلې. ډېر خجالته شوم رنګ مې تګ سور شو او له ځان سره مې وویل، چې والله دا هم رښتیا وایي.

د نخودو پر خوا ولاړم و مې ویل: نخوا اکا سلامونه: ډېره موده وشوه، چې سترګې مې ستا لپاره انتظار کوي زړه مې در پسې سم ټوپونه وهي، چې کله به وي چې تا په غوښه کې واچوم او یوه ښه قورمه ورنه جوړه کړم او بیا یې ښه په مزه مزه وخورم اوس دا راته ووایه، چې له ما سره کور ته ځې که نه؟

ویې خندل او ویې وویل: وه مامور وراره ! ستا د دې وچو شونډو نه ځار شم ماته خجالت راځي، چې له تا سره خبرې کوم اوس زما دوستي له هغه چا سره ده، چې په کروزین او بنز کې ګرځي. څه وخت چې زه د دې سره کور ته ولاړ شم زما لپاره هیڅ ځای نه وي هلته زما ډېر دوستان نور هم وي ورځ مو اختر او شپه مو برات وي په ډېره سختۍ سره په یو کنج کې ځای ونیسم او پروت یمه مېلمه ښه ګرمه وي. او څه وخت چې ستا په شان د مامور او یا غریب کور ته لاړ شم ډېر ویرېږم، ځکه چې ټول اولادونه یې د وږو لېوانو په څیر خولې وازې کړي، تردې چې د سترتیا د لیرې کولو لپاره مې هم نه پرېږدي او پرته د ویزې او یا پاسپورټ څخه مې هدیرې ته ولیږي د خانانو او زورلرونکو په کور خو یو څه پاتې یم تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زما نوبت را رسېږي يو څه موده تېره شوي وي. د لوبيا اکا څخه هم نا اميده شوم.

او لاړم چې د ماهي غوښې، چرګانو، غوايي او پسه د غوښو او تازه مېوې د حال احوال پوښتنه وکړم. بريالی نه شوم، چې خواته يې ورنژدې هم شم، ځکه چې د رنګارنګ موټرو قطارونه پرې لګېدلي ول.

د زړه د تسلی لپاره مې وويل: واه بې چاره ماموره ولې نه پوهېږې، چې دا ټولې مېوې ترشې او دا غوښې خامې دي ولې دې خپل وخت ضايع کوی په بل طرف ولې نه ځې. فوراً هغمه منطقه مې پرېښوده د بازار په اخر سر کې د ټېپر تربور (شغلم) خواته ورغلم او مې او مې وويل: سلامونه تربورجانه! ټېپر د خندا نه په ډکه خوله وويل: و اعليکم مامور صيب په خير راغلې.

نن زه ښه متوجه ووم، چې ته کوم کوم ځای ته لاړې ډېر او چتو سوچونو باندې سرګردانه وګرځېدې، خو کومه مثبته نتيجه دې تر لاس را نه وړه. زما او ستا دوستي ډېره ژوره او

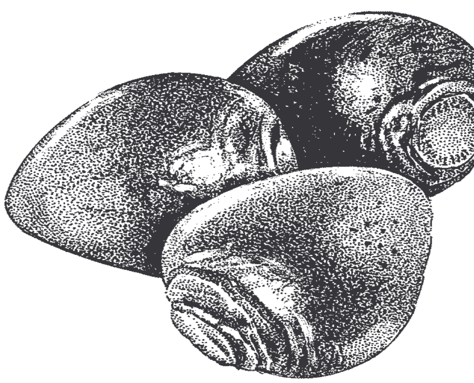

پخوانی ده، ځکه چې ستا پلار او زما پلار خپلو کې د تره زامن ول، نو بايد دې باريکی ته ځير شې که زه چېرته د نورو په څير د مالدارو او سرمايه دارو په خدمت کې شم، نو خوار او بېچاره مامورين به څه کوي او څه به خوري. آفرين او بيا هم آفرين په ما چې د کروزنيونو سورلی. خوښ نه لرم. زه خو غواړم چې فقط د ټيټ پوړو دولتي مامورينو په خدمت کې ووسم، چې مامورين او د هغوی بچيان مې په غير د ويزې او پاسپورټ څخه خپلو خېټو ته کوز کړي او دعا راته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو شيبې په خندا کې

ليکونکی: شاهد الله شاهد

① استاد يو شاګرد ته وويل، که تا ته وويل شي، چې د ماشومانو لپاره څه ښه کار وکړې ته به څه وکړې؟
شاګرد: زه به ټول مکتبونه بند کړم.

② ډاکټر ديو ماشوم نه پوښتنه وکړه، چې ستا په خېټه کې کله درد وي، ماشوم ورته وويل، ډاکټر صاحب کله چې زه مکتب ته ځم.

③ يو مولوي زوی ته ويل، بچی سحر پاڅېدو کې ډېرې فايدې دي، مثلاً چې کوم مرغان سحر وختي پاڅي هغوی ته د خوراک لپاره چيغې او ملخان زيات پيدا کېږي.
زوی: کوم ملخان او چنجي چې سحر وختي پاڅي د هغوی د سحر وختي پاڅېدو دا سزا ده.

④ په يو کور کې د ښځې او خاوند جنګ و. خاوند ځان د نورو وهلو نه د بچ کېدو لپاره د کټ لاندې ننوت. ښځې ورته وويل: راځه د کټ لاندې ولې ننوتې. خاوند يې ورته د هغه ځايه په مينه او په نره ځواب ورکړو، چې دا زما خپل کور دی، چې چېرته مې زړه غواړي هم هلته به يم.

⑤ پلار (خپل زوی ته) زويه زه تا د شرارتي خلکو دصحبت نه لرې ساتل غواړم.
زوی: نو د دې په وجهه خو ځکه زه مکتب ته نه ځم.

⑥ يو سړي کونډه ښځه کړې وه، چې د دې نه مخکې يې درې خاوندان مړ شوي وو. يوه ورځ دغه سړی ډېر سخت ناجوړه و. دهغه ښځه يې سرته ناسته وه او ژړل يې که ته لاړې نو ما به چاته پرېږدې؟ هغه سړي ورته وويل: پنځم احمق ته.

⑦ ساده سړي يوه لاروي ځخه پوښتنه وکړه دا سرک چېرته تللی دی؟ هغه ورته وويل: دا سرک روغتون ته تللی دی. ساده سړي وويل: ولې دا سرک مريض دی.

⑧ يوه ورځ ملا اودس کاوه اوبه خلاصې شوې او يوه پښه يې وچه پاتې شوه، چې لمونځ يې کاوه په يوه پښه ولاړ و. خلکو ورته وويل: دا ولې؟ هغه وويل: دا يوه پښه مې بې اودسه ده.

⑨ ديوې ښځې د خاوند نوم رحمت الله و، خو هغې به د شرمه د خاوند نوم نه شو اخيستی. هره ورځ به هغې لمونځ کاوه، نو د السلام عليکم و رحمت الله په ځای به يې دا ويل (السلام عليکم ای د وړو پلاره)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو پخوانو او اوسنو حالاتو ته لنډه کتنه

پروفېسر ډاکټر گل جانان ظريف (فرانکفورت ام ماين)

د پښتنو/افغانانو پخواني او اوسني حالات:

① د افغانانو اوسېدځای او د واکمنۍ پولې.

سر ليک ښکاره کوي، چې دغه ډېره پراخه موضوع ده او خورا زياتې څېړنې او بحث غواړي، چې په ارزي. مگر دلته په څنو لنډو مثالونو بسنه او اکتفاء کېږي. د افغانانو/پښتنو د اوسېدځي او د واکمنۍ پولو د تاريخ په اوږدو کې زيات تغيرونه او بدلونونه ليدلي دي. څنې وختونه يې پولې په ختيز کښې سيند خوا او کله گنگا ته رسيدلي او په لويديز کښې کله د پارس خليج او کله هم د مدترانې او خچنې يا توري بحيري غاړو او کله د ليبيا، اېتوپيا، حبشې څنډو، مېرو او د دنيوب غاړو ته. په شمال کښې کله کش يا کس غر، سير دريا او د ارال او سپينې بحيرې پورې خوا وي او جنوب لورې ته يې لوی خوړ وو، لکه د هېتېتپانو، کسپانو، ساکو، لوديانو، غوريانو، هخامنشيانو (هه ښه منشپانو) پارتيانو او نورو په وختونو کې.

د احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان پولې په شرق کې د ستلج او سيند خوا د ناوو پورې غاړې، په جنوب کې لوی خوړ، په غرب کې تر مشهد او نيشاپور او شمال کې اديتپا، يامور دريا (يا د امو رود) پورې رسيدې. دغو پولو ته استعماري هېوادو په زور، دسيسو، ټگيو، دوښمنو ډېر تغيير ورکړئ او افغانانا/پښتانه يې په زياتو او خورا ناوړو، شخړو، ستونځو او بخولو اخته کړي دي، چې تر اوسه دوام لري.

د پښتنو ځای او ټاټوبې ښايسته، ښکلی، شتمن او د ښې آب و هوا لرونکی دی، چې د څنو ختيز پوهانو د وينا له مخې د نړۍ ډېرې ښايسته هرمنې ميرمنې او نجونې، د دنيا خورا خوږې مېوې، پرېمانه او غوره د رنگونو او معدنياتو او ډېر ارزښتناک غلمي، قيمتي ډبرې، ښې حاصل خيزې مځکې، ورشوگانې او څړځايونه لري.

② اولس

افغانان/پښتانه چې اوس يې د نفوسو گرد شمېر د ۷۵ تر ۸۰ ميليونو پورې اټکل کېږي، يو ډېر لرغونی ټبر دی، چې په خورا پخوانو اثارو او ډېر ليکونو کښې د دوی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی د ځای او هېواد یادونې شوې دي. د ساري او لکښنې په توګه په مېخي ډېر لیکنو، رېګوېدا/رېغ پیدا یا روغ وېدا یانې روغه پوهه او روغه وینا نومي اثر کې په اوستا یا پیه ستا یا اپوستک چې غټ پوستک (غټ کتاب) هم بلل کېږي همدغه رنګه د ګل ګامیش د حماسې په سرودونو، په مېخمري لیک دود د باګستان په پاتېکړه (نقش) او د هېرودوت، دیو دور، کسېنوفون او نورو په لیکنو کې یې یادونې شوې دي، چې دوی په کې ځایپال یا مینه پال، دود پال، مېلمه پال، پتپال او پتمن، زیارکښ او مېړني وګړي ښودل شوي دي.

مونستوارت الفنستین لیکي، چې افغانان په خپلو اکې مین، د دوستانو سره رښتیني پرتمن، پر خپلوانو او پلویانو مهربان، مېلمه پال، مېړاني، هوډمن، قانع او متواضع ځیرک او هوښیار وګړي دي" ارنولد فلیچر ور زیاتوي، چې ډېر امکان لري، چې افغانان د نړۍ تر ټولو مېلمه پال خلک وي"۲

تور بورن (**Thorbun**) د پښتنو د وزیرو د ټبر په هکله زیاتوي او وایي، چې دوی په خپل ځان متکي، زړور، هېواپال، مېلمه پال، متواضع، رښتیني، د زور کاري، رشوت او خیانت پر ضد وګړي دي) ۳

③ د دوی دیني، ټولنیزه، پوهنیزه، هنري او کلتوري ونډه:

لکه چې ورته اشاره شوې دوی په تاریخي اثارو کې د پوهې او هنر لېوال، مینه وال، زیرک او زیارکښ وګړي بلل شوي دي. دوی د ډېر پخوا راهیسې د واحدانیت پلویان او پرې باور او عقیده لري او دوی د پوهې او هنر په ودې او انکشاف کې مهمه ونډه لرلې، چې له دې کبله پښتونځۍ (بلخ) د «علم او هنر ګنبده» "د ښارونو مور" او د لوړو دړفشو او ببرغونو لرونکې ښکلې ښار او د تمدن زانګو یاد شوې)۴

یاد مردال لیکي: د دینونو لوې برخې په بلخ کې منځ ته راغلي دي، چې وروسته یې په هندي (بهارتي) کلتورونو، ساساني کلتور او هم یې یهودي او عیسوي نړۍ تر آغېز لاندې راغلې، بلخ د ېوالي ټکی (ډګر او مرکز) وو"۵

پښتونځۍ د داتا (دود) او قانون جوړونې او قانون پالنې، دودېز دولت د بنسټ کېښودلو او تاسیس ځای او اولسواکۍ او دستور دې ځای د وګړو له خوا صورت موندلی: ښوتن (ښه تن) د دیموکراسۍ تعریف او ملاتړ کړی او مړدونځ (مېړانځ) یې کلک پلوی بلل شوی.

د نړۍ لومړي مصنوعي کره (ګلوبوس)، چې د طول البلد او عرض البلد خطونو وربانډې کښل شوي وو او غټ او عمده مرکز په توګه په کې غزني په ګوته شوی وو، په افغانستان کې جوړه شوې. ۲)

داسې په اوسنی نړۍ کې ډېر مورج شمېر توري د ګڼک (ریاضي دان) له خوا په بغداد کې ښودل شوي او د هغه ځای څخه بیا ټولې نړۍ ته خپاره شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید یاده شي، چې ګڼ شمېر مهم توریز (حروفي) لیک دودونه د افغانانو له خوا ایجاد شوي، لکه مېخمري لیک دود، داین ډیپ (داین ډیب) لیک دود، چې یو د نړۍ ډېر بشپړ لیک دود، چې دواړه فینیقي، یوناني او لاتیني لیک دودونو ته ډېر ورته والی لري. د میلاد څخه زر کاله دمخه یې په منځني ختیځ کې د خپارولو د هڅو یادونه شوې. علاوه د دې خروټې، سغدی (یاسوری) نغری او نور لیک دودونه د افغانانو په ځای او هېواد کې منځته راغلي دي. ۷)

باید یاده شي، چې د لیک دودونو ایجاد د نړۍ د خورا مهمو نوښتونو څخه دي او د انسان غټه ځانګړنه په ګوته کوي.

بر سیره پر دې، یو لړ نور نوښتونه هم د افغانانو له خوا را منځ ته شوي، چې یو لړ یې "په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه" او د "افغاني لیک دودونه" په نومو پوستکونو (کتابونو) او اثارو کې څېړل شوي دي، کوم چې د افغان اولس د پوهې او هنر، اولسواکۍ، خپلواکۍ سره د مینې او تاریخي لوړ مقام، دریځ او ویاړ څرګندویه دي، نو ځکه خو پښتونځي یا بلخ ته د "د علومو ګنبده"، "ښارونو مور" او "وړانګه" ویل کېدو.

بامیان، کس کور (کالیسه)، زرنج (زرغینه)، هریخوا (هرات)، نغرکوټ، وانه، هډه، پورو شاپورا (پېښور)، تاکسیلا (ټیکسلا) او نور د پوهې او هنر مرکزونه بلل کېدل او د افغانانو د پوهې او هنر، زیار، وړتوب او ویاړ څرګندویه وو.

④ اوسنی حالت:

ولې د ځنو د ځان ځاني، هروړۍ او د پردو، رقیبانو د لاس وهنو، په د سیسو او ټګو تېروتنو او غولېدو او د خپلو خوا ږو په ځای و نورو اړیکو، ګوډاګیان او غمېزو ته غوږ نیونو او په خپلو منځو کې د وېښنو او نفاق دوی کمزوري کړي، ضعیف کړي، په جنګ جګړو یې اخته کړي، په مرګ ژوبلو مبتلا، هېواد یې ګنډواله، تاریخي لوړ او وړ ویاړونه یې بایلیي و په نجولو، سترنځو او مصیبتونو کې ښخ او راګېر شوي دي، چې د ځنو تفصیل او بیان (افغانستان ته اړول شوي زیانونه د شورویانو د مداخلې څخه) نومي اثر کې راغلي دي.

ځای او هېواد د کنډواله شوی او اولس په مرګ، ژوبلې، وژنې، لوږې، تندې، ویر، غم او ماتم کې لاهو او ډوب شوی دی او ظالمان، جابران او ګوډاګیان د دوی د مریي توب په هڅه او لټه کې دي.(۱)

---

۱ - اخیستن چینې

۱- Marco Polo, Von Veneding nach China, Berlin ۱۹۷۲, S۷۲ ff und Sarif, Gul Janan, Geschichte der Afghanischen Erzieung und Bildung, Frankfurt amMain, S. ۱۲ff

۲- Feletcher, Arnold, Afghanistan- Highway of Conquest, Itheaca, New York ۱۹۲۵, S. ۲۴ und Sarif, a.a. O.S ۲۳ff.

د ورانیو، ستونځو، کړاوونو او غمونو لړۍ ډېره اوږده ده، چې مفصلې څېړنې او بحثونه ایجابوي. ولې دلته وربانديې د زیاتو تفصیلاتو ډډه کېږي، خو د حل، خلاصون او عملي لارنا امېدي، سستي، دوښمنه او سرټيټتيا ندي، بلکې پوهه، د ښو او بدو سم تفکیک، هوډ منې، رشني، عدالت، یوالی، خپواکي، د خاورې پشپړتيا، اولسواکي، قانونیت او مشروعیت څخه دفاع، ملاتړ، فعالیت او حرکت دي.

کـه مـرام مـو ښـه پـتمن ویـار لـی ژوند وي
د نفـاق غمبـز تـوب نـه ځـان سـاتل کـړې
پـه جهـل نـا پوهې کـې مـو خطـر ویـنم پښـتونه
څـو مـوس وي هنـر پوهـه زده کـول کـړې

نو ټولو رشنو انسانانو او سپېڅلو افغانانو ته ښايي، چې را ویش شي، بیدار شي، را ټول شي، په علم او هنر پسې شي، د عدالت پـه خوا شي او خپل وجدان او ضمیر پاک وساتي او اولس، هېواد، کورنۍ او ځان تـه د خدمت مصدر شي او د بشر دوستي، انساني کرامت او د بشر د حقوقو په درناوي، ساتنې او غښتلوب کې فعاله برخه واخلي.

و من الله التوفيق

فرانکفورت ام ماین

۳- Thorbrun, a. a. O. S. ۴۰f und Der afghanische Beitrag Zur Welt-kultur, Frankfurt am Main ۲۰۰۲, S. ۵۷

۴ – ظریف، گل جنان، په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، فرانکفورت امام ماین ۲۰۰۲ ، ۱۲ او ورپسې مخونه، ۴۰ او نور مخونه.

۵- ظریف، نوموړی اثر ۲۲ ، ۴۰ او نور مخونه.

۶- Srohmair, Gerhard (Hg), Al- Biruni, In den Garten der Wissenschaften, Leipzig ۲۰۰۲, S. ۸۴ ff, und Sarif, a. a. O. S ۱۰۲f

۷- ظریف په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، ۲۵ او نور مخونه، ظریف، گل جنان، افغاني لیک دودونه، فرانکفورت اوماین ۲۰ ,۲۰۰۹ نور مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړه

لیکونکی: معلم شفیق الله رحیم زی

انسان دیو فعال متحرک متجس او پلټونکي موجود په توګه د تل له پاره دا هڅه او هاند کوي، څو د محیط او ماحول په هکله کوم، چې د انسان ژوند یې احاطه کړی معلومات حاصل کړي دا معلومات ممکن حتمي جنبه ولري او یا ذهني معلومات حاصل کړي، چې دا معلومات ارادي وي یا غیر ارادي.

د روان شناسي له نظره د زده کړې تعریف:

د انساني فرد په سلوک او کردار کې مثبت او بنیادي تغیر ته زده کړه وایي یا په بل عبارت د تجربې او تکرار په نتیجه کې کوم مثبت تحول او تغییر، چې د انسان په سلوک او کردار او اعمالو کې منځ ته راشي عبارت له زده کړې څخه دی.

د زده کړې په هکله ځینې معلومات:

د زده کړې تقویتي تیوري اکثر دا سې ویل کېږي، چې زده کړه هغه وخت په ښه ډول سره صورت نیسي، چې تشویق او ترغیب سره ملګري وي. د دې نظر مطابق انعام او بخشش د زده کړې لپاره اساسي ګڼل شوي دي.

کلارک هال یو امریکایي روان شناس ۱۸۸۴-۱۹۵۲ د زده کړې په هکله داسې نظر درلود، چې د هغه په عقیده د زده کړې له پاره اساسي اصل او عکس العمل تر منځ رابطه قایمول یا په بل عبارت زده کړه هغه وخت صورت نیسي، چې د انګیزې او جواب ترمنځ یوه دوامداره رابطه بر قراره شي تر څو موضوع د تکرار او مشق په نتیجه کې عادت ته راشي.

دوه ډوله مثبت تقویت وجود لري:

الف: معنوي تقویت او مادي تقویت هغه تقویت دی، چې مستقیماً د جسم احتیاجاتو او ضروریاتو د رفعې سره تعلق نه نیسي، بلکې یو ډول معنوي انعام او تقویه ده، چې د ښه کار په مقابل کې زده کوونکي ته ورکول کېږي، لکه آفرین تحسین تقدیر آواز د مکاتبو معلمین د ماشومانو اولیا یا والدین غالب هغه امور، چې غواړي زده کوونکو ته ور زده کړي. معمولاً د تقویت او انعام څخه کار اخلي.

مادي تقویت: هغه مثبت تقویت دی، چې د هغه په مرسته دیو ژوندي موجود جسمي نیاز او احتیاجات رفع کیدا شي، مثلاً یو ماشوم ته دیو عمل په مقابل کې یو جاکیټ ورکول یا یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاگرد ته د ریاضي مسئلې د حل په نتیجه کې د تحفې په شکل قلم، کتابچه او پنسل ورکول.

معمولاً د بخشش او انعام په ورکولو کې باید لاندې ټکو ته توجه وشي:

(۱) د زر ورکړه د جواب سره سم باید ورکړای شي تر څو شاگرد د انعام او مطلوب ترمنځ رابطه قایم کړای شي. سکینر (Skinner) امریکایي روان شناس د تقویت لپاره جدول ترتیب کړی، چې لاندې ټکي لري.

[۱] یو امکان یې دادی، چې د هر جواب په مقابل کې تقویت ورکړی شي.

[۲] دوهم امکان دادی، چې د ټاکلو جوابونو څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

[۳] دریم امکان یې دادی، چې د یو ټاکلي وخت څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

[۴] څلورم امکام یې دادی، چې کله نا کله باید تقویت ورکړی شي.

د تجربو او څېړنو په نتیجه کې ثابت شوې، چې څلورم ډول تقویت (کله نا کله) په زده کړې زیات مؤثر تمامېږي او دا تقویت عادلانه اصل دی کوم، چې له دې طریقې زده کړه تر لاسه کېږي ممکن دایمي وي.

د اندازې له مخې د انعام موازنه باید په نظر کې ونیول شي یعنې انعام دومره ډېر نه وي، چې اصل هدف د زده کړې په انعام اخیستو تبدیل شي، که څه هم تقویت په زده کړه کې مهم رول لري، مگر په دې تیوري کې څه نواقص او نمگړتیاوې شته، چې عبارت دي:

(۱) د زده کړې د تقویت له لارې مخانیکي او موقتي وي.

(۲) پر تجربو ثابت دي، چې زده کړه باید ټول عمر په انعام متکي نه وي ډېر مسایل د تقویت څخه په غیر هم زده کېږي.

(۳) که چېرې تقویت موجود نه وي، نو څنگه چې زده کوونکی په انعام عادت شوی وي، نو زده کړه توقف کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستوروکاروان

عکسر خان چالاک

زخمي مارغه

ستړې ستړې پورته شوه ګلونه ځيني والوته
خوله کې يې ثنا وه له ځنګلونه ځيني والوته
هغې تور کاګلې بلبلکې شناخته پربښوده
شناختو ځينې والوته قبرونو ځيني والوته
زړه يې د حيا د خونينو غشو نه چاودلی وه
لاره د ښکاريانو چپاوو نه ځيني والوته
کېناسته په تيرې باندې سور ګل ته يې وژړل
نيمه شپه د زور له امبارو نه ځيني والوته
ناسته وه د سيند په غاړه سيل يې د څپو کاوه
چيغو او فرياد کې کلکځونو حسين والوته
ګرځي وچو دښتو کې عسکره سرګردانه اوس
لاړه د آدم له اولادونو حسين والوته

سايل

غزل

شپه مې شوګير خوب په ليمو نه لرم
زړه کښې مې ته يې بله ارزو نه لرم
وايي هر وخت چې زه به درشم اشنا
د زړه باور دې په وعدو نه لرم
شپه په ژړا ورځ په انتظار تېرېږي
وايي رقيب په تا پيرزو نه لرم
که زه دې وسوم هم به ته سوځېږې
نور انتظار په دروازو نه لرم
مثال د شمعې او پتنګ وګوره
نوره پروا په اوازو نه لرم
حسن بهار دی خزان مخکې لري
مينه کښې طمع د مزو نه لرم
سايله پټ پټ په خندا ولې شوې
امکان د پټو کرشمو نه لرم

معلم ته (سيد نور)

په شاګرد مه کوه غصه معلمه
چې درنه واخلي څه فايده معلمه
چې د کوم سوال درنه پوښتنه وکړي
ورکړه ځواب هغه شيبه معلمه
چې عله نه کړي توجه خپل درس ته
ورته بيا ورکړه يو چوکه معلمه
ښايه شاګرد ته يو څه ښايه ښايه
مه کړه شاګرد سره دوکه معلمه
د علم زده کړه په هر چا فرض ده
په کې بوخت اوسه ورځ او شپه معلمه
ګوره الله درنه پوښتنه کوي بيا
مه ګڼه درس ويل لطيفه معلمه
درته سيد نور په خپل پيغام کې وايي
شو زما شعر درته تحفه معلمه

ګل رنګ (کوچوان)

لکه سپرلي کې چې تو کېږي ګلان
هومره په زړه مې را ورېږي جانان
شپه دې سوچونو کې سبا شي په ما
خدای خبر څنګه به خپلېږي جانان
ستا تصويرونه چې را ياد شي کله
قسم چې زړه زما ورانېږي جانان
که يې هر څو مره هېرومه نه هېرېږي
راته د سترګو سترګو کېږي جانان
ستا د هجران لمبو کې سوځي کوچوان
يوه لحظه مې نه هېرېږي جانان

دا هم معلم ته (سید نور)

کوه شاګرد باندې ډېر پام معلمه
چې یې دی عقل بیخي خام معلمه
که درنه چېرته یو څو توري زده کړي
انشاء الله ښه به یې وي انجام معلمه
د امتحان پارچه یې په غور ګوره
چې پاتې نه شي څه کلام معلمه
چې شي ناسوب ورته یو غږ ورکوه
چېرته چې نه شي درنه ناکام معلمه
که ډېرې ورځې درس ته رانه شي دی
پلار ته یې ولېږه پیغام معلمه
ځایوی نه شم ستا صفت په شعر کې
ډېر زیات دی لوی دا ستا مقام معلمه
اخر سید نور په دا خپل شعر کې وایي
درته سلام سلام سلام معلمه

پښتانه (سید نور)

وباسي کار نه کړي ګیله پښتانه
خیر دی که نه دي په یو خوله پښتانه
خبره نه کوي خپل زور لګوي
نه لري دومره حوصله پښتانه
ښه دی ژوندی ترې یو وتی هم نشي
چې کړي کوم ځای باندې حمله بښتانه
څوک وایي؟ چې دوه کسانو زور نه لري
لوټوي ټوله قافله پښتانه
کوي جنګ چا سره چې زړه وغواړي
هغه بیا ورځ وي او که شپه پښتانه
سید نوره دي باندې مې زړه نه خوښېږي
کوي سل ځل یو فیصله پښتانه

د ستورو کاروان

خپل دوست محبت الله (محبت) ته ډالۍ

کوم. سمیع الله خاکسار

پروت یمه هر دم سترګې راواړوه
راشه ای صنم سترګې راواړوه
ستا په غم کې وسومه ایره شومه
خورم درته قسم سترګې راواړوه
ستا در ته ولاړ یمه ژړیږمه
مه کوه ستم سترګې راواړوه
ته مې د پرهیز زړګې دوا وکړه
ډېر دي ژړولي دي سمیع خاکسار
ستا دي وي قسم سترګې راواړوه

د ستوري کاروان ته ډالۍ

سمیع الله خاکسار

ژوندی شمه

کله به دا ستا په زړه کې ځای شمه
وخاونده جانانه چې ژوندی شمه
ټوله شپه سندرو کې دې ستایمه
کله به دا ستا د تن زړګی شمه
مینه محبت به سره پالو بیا
کله چې دا ستا د لاس بنګړی شمه
پام کوه له سر نه مې خطا نه کړې
کله چې دا ستا د سر منګی شمه
ډېر به سمیع خاکساره وژاړې
کله چې دبل لاس کې زړګی شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وطن دردمنو بچیانو ته !(سیدعبدالله نادر)

وخت د خپل ځان، د خبرېدو ګله

دغه زمان د ژړېدو دی ګله
بیا د عبرت د اخیستو دی ګله
وخت غنیمت دی، خوله لاسه وځي
ژر شه چې وخت په تېرېدو دی ګله
غلیم زموږ په سرنوشت کړې لوبې
وخت د خپل ځان د خبرېدو دی ګله
تر څو به پروت یې د غفلت په خوب کې
دغه فرصت د وېښېدو دی ګله
د معرفت په کور، یرغل راغلی
علمي بنیاد په نړېدو دی ګله
چې لیرې نه شي له کارونه د علم
مضبوط قدم د اېښودو دی ګله
هغو که وران کړ په جفا ستا وطن
تا ته فرصت د جوړېدو دی ګله
تر څو به مات وګوړ و خلاصه خوله یې
دغه حالت د پاڅېدو دی ګله
په مغارو کې د وحشت یو ایسار
مصلحت موږ ته د وتو دی ګله
که د همت څخه وانخلې ته کار
خدایږو ستا نوم په ورکېدو دی ګله
نادر ژړیږي ستا په غم کې مدام
ستا خوار حالت د ځوریدو دی ګله

ځو به په چکر چې د سپرلي غوندې موسم وي یار
داسې نه چې موږ ته قدم په قدم بم وي یار
نه مې شي باور چې خوشحالۍ به مې لیدلي وي
هر ځای چې ځمه نو هماغلته کې غم وي یار
دومره وخت مې نه کېږي چې تا باندې مین شوم
یو کال به یا کېږي او یا دینه به هم کم وي یار

سمیع الله خاکسار

ستړی ستړی شومه یاره که راځې
درته څارم سره لاره که راځې
د وخت ټولې رنګینې راته سور اور شوې
رسېدلی یم تر داره که راځې
ستا د عشق په لمبو وسومه ایره شوم
ای د سوي زړه پرهاره که راځې
د ژوندون اخر دیدن مې راشه وکړه
نور روان یم له دې ښاره که راځې
څه وکړم سمیع خاکساره څه وکړم
وسو بې انګاره که راځې

توبه وباسم

غزل

کډه له کلي په دې شپه وباسم
ستا له یارۍ ځینې توبه وباسم
خدای خبر بیا به سره یو شو که نه
نور دې د زړه له کور پخه وباسم
د وخت حالات راته سور شو په خدای
د سوي زړه درته ګیله وباسم
د مینې ټول محل ویجاړ شو اشنا
ځکه له دې ځایه پښه وباسم
سمیع خاکساره بس نور څه پاتې دي
له خپل زړګي ځینې ټپه وباسم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلیل الله یوسفزی
د حقوقو او سیاسي علومو محصل

د عشق په دنیا کې عاشقی ده زما خوښه
جانانه ستا لیدو ته بې صبرې ته زما خوښه
چې ستا دیدن په کې وي نور څه نه غواړم له خدایه
ولو که غلامي وي غلامي ده زما خوښه
تر څو پورې به موږ مینه کړو په پټه
د داسې پټې مینې رسوايي ده زما خوښه
زه خلیل شاعر نه یم بس شوقي یم د شعرونو
چې را یاده شي په شعر کې شاعري ده زما خوښه

صفی الله وفادار

غزل

عشقه لېوني دې کړم نور څه غواړې
ودې سوم لوګی دې کړم نور څه غواړې
تا هم د غریب په شان کاني وکړې
خپلو کې پردی دې کړم نور څه غواړې
وګوره دې زېړ زبېخلی رنګ ته مې
هسې وچ لرګی دې کړم نور څه غواړې
تا په دې غمجن زړه د غلبیل په شان
سم سوری سوری دې کړم نور څه غواړې
زه که د جانان د وربل ګل وومه
لاړ مه اغزی دې کړم نور څه غواړې
پاتې وفادار نه دی کور کلی کړه
بس دی لاروی دې کړم نور څه غواړې

کله نا کله (سالارزی)

کله نا کله مې سلام اخله
دلبره ته زما پیغام اخله
د غمازانو په خوله مه لمبېږه
د سوې زړه نه مې الهام اخله
ملنګ د دره بېنوا مه شړه
څېرې ګېروان ته هم یو کام اخله
د بېرو سرو په حال رحم پکار
بې اسرې زړه ته لږ ارام اخله
په شیطانی مې د رقیب مه رټه
کله زما غریب کلام اخله
بې له تا ژوند زما امکان نه لري
نګاره ژوند ته مې لږ پام اخله
سوو نارو ته مې لږ غوږ ونیسه
دې سالارزي له هم جام اخله

څه بلا وخته (سالارزی)

زما قسمت کې څه بلا وخته
چې محبت کې مې معما وخته
نه پوهېدمه چې به ګل اغزی شي
ارزو د مینې مې خطا وخته
ما خو ګڼله سپینه ورځ روښانه
نه ووم خبر چې ورځ لیلی وخته
زما خو شپې ورځې دیار په طمعه
شپه تر سهار مې په سودا وخته
رانغلو لاس ته خوږ دلبر د مینې
ځکه په کوکو مې ژړا وخته
په انتظار کې تل دیار لارې ته
ډېرو کتو سره مې ساه وخته
سالارزیه مینه دې یو خیال وخاته
ښه چې له یار مې تمنا وخته

د ستورو کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خال مينې د ژوند واقعي قصه

ليکونکی: رحيم شاه حيات

ډېر بوټو د سپرلي په طمعه د خزان د سپېرو بادونو د لاسه پاڼې توې کړې، خو د خزان ترخو بارونو داسې وځپلی چې په ژوند کې يې سپرلی ونه لېده او د ټول عمر لپاره د اور خاشاک وګرځېدل داسې چې خال مينه په کوچنيوالي کې پلار خپل وراره ته د خپل زوی لپاره په بدل ورکړه او د وراره خور يې خپل زوی ته وکړه. کلونه تېرېدل چې د خال د مينې د ځوانۍ سپرلی را ورسېده او د مين اکا وراره او زوی هم زلمي شول. د څه وخت وروسته د واده لپاره تياری شروع شو. لنډه دا چې ودونه وشول څرنګه چې خال مينه د رنګ څخه دومره ښکلې نه وه او قد يې هم لوړ نه و، نو کله چې واده وشو، نو د خال مينې د ژوند ترخې ورځې شپې شروع شوې داسې ترخې ورځې او شپې، چې لږ وخت وروسته د مين اکا وراره د بلې ښځې د کولو لپاره اراده وکړه. تقريباً يو کال وروسته د مين اکا وراره بله ښځه وکړه او لږ وخت وروسته يې واده هم وکړ. د دوهم واده کولو څخه وروسته د خال مينې ژوند نور هم ورپسې تريخ شو. خال مينې په کور کې ديوې داسې نوکرې په حيث ژوند تېروه، چې سهار به يې ډوډۍ وخوړه نو ترماښامه به يې بيا ډوډۍ نه ورکوله او داسې سخت کارونه به يې پرې کول، چې د کور نارينوو به هغه کارونه هم سرته نه شو رسولی.

د هغې د زېړ زبېښلي مخ څخه به له ورايه څرګنديده، چې د ژوند له ناکرديو سره سخته لاس او په ګرېوان ده، خو هغې نشو کولای، چې د خپل ژوند تودې او سړې خپل پلار او مور او يا نورو ګاونډيانو ته ووايي، که چېرې هغې د خپل ژوند دغه حال پلار يا مور او يا ګاونډيانو ته ويلی وای، نو پر هغې ديو وخت ډوډۍ هم حرامېده، نو مجبوره وه چې د ژوند دا سختې په صبر ناک وجود وزغمي، خو که هرڅومره به يې دا سختې پټولې خو د هغې له زېړ زبېښلي مخ د جړو وېښتانو د شليدلي ټکري او له زړو چپلکو په ډاګه څرګندېده، چې ژوند يې ديوې غلامې له حيثيته هم ټيټ دی او په پټه خوله يې د ژوند د ناخوالو سره ګرېوان تر ګرېوان نيولی و.

کله چې ماښام به کور ته راغله، نو خسر او خواښې به ورته ويل، چې روژه دې خوړلې ده، ځکه دې لرګي يا ګيا تر کوره را ورسول. ماښام به د روژه ماتي په وخت کې ورته د جوارو ډوډۍ په سيمه يزه لهجه سوکړک ورکړل شول او ورته به وويل شول، چې له مور جدا کېنه. هغه ديوې فقيرې غوندې د خپل کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوهي په غاړه ناسته وه او د روژه ماتي د اذان په هیله به وه.

کله چې به اذان وشو، نو هغې به روژه ماته کړه او د اوبو سره به یې د جوارو ډوډۍ خوړه په همدغه سختیو کې یوه ورځ خال مینه او خسر یې په دې تکل له کوره ووتل، چې د غره څخه د ځارویو لپاره گیا راوړي دا داسې وخت دی، چې کوچیان له گرم سیرو سیمو نه د خپلو رمو سره راستانه شوي دي. خال مینه او خسر دواړه د غره په لور روان شول او تقریباً د دوه نیم ساعتو پیدل مزل څخه وروسته هغه ځای ته ورسېدل، چې خال مینې به هره ورځ له هغه ځایه د لرگو یا گیا پنډ پر سر راوړه. په غره کې یې خسر او خال مینه سره بېل شول او هریو د خپل پنډ په پوره کولو لگیا شول. خسر یې خپل پنډ پوره کړ، بې له دې چې د خال مینې پوښتنه وکړي د خپل کور په لور را روان شو. تقریباً ۱۲ بجې به وو چې کورته را ورسېد، خو تر مازدیگره د خال مینې هیڅ معلومات ونشو، خو چا څه غم پرې هم نه کاوه تقریباً څلور بجې شاوخوا به وو، چې د خال مینې د یوه نژدې گاونډي په موبایل کې چې خیر نومیده زنگ راغی، چې یو کوچي شپونکي ورته وهلی وو او ورته وویل، چې دلته دیو لوی گړنگ لاندې دیوې ښځې جسد او ورسره یو د گیا پنډ پروت دی. خیر گل سمدلاسه د خال مینې خسر خبر کړ، چې خال مینه خو غره ته نده تللې؟ د خال مینې خسر ورته وویل، هغه خو ما سره غره ته تللې وه، خو تر اوسه یې معلومات نه کېږي.

خیر گل سمدلاسه د خال مینې خسرته وویل، چې دغسې یو کوچي شپونکی راته زنگ ووهه، چې دلته په یو لوی گړنگ کې دیوې ښځې مړ جسد او یو د گیا پنډ پروت دی. همغه وو چې د چم گاونډ خلک د غره په لورې روان شول، کله چې هلته ورسېدل د خال مینې مړ جسد دیو لوی گړنگ څخه لاندې پروت دی او د ژوند اخري سخته یې هم وځلکه او د ټول عمر لپاره د خپل کړیدلي ژوند سره خدای پاماني وکړه.

دغه د ژوند اخري ورځ به یې د واده څخه اته یا نهه کاله وروسته وه، خو په دنیا کې د خپل لاس یوه نښه یې هم پرېښنبوده او لکه دیوې بې مېوې ونې په مثال چې مېوه نه کوي او خاوند یې له ډېره قهره له ستې وباسي له دنیا څخه ولاړه.

له ځوان شاعر اتل سباوون سره مرکه

ليکونکی: سيد شفيق الله رحيم زی

د ستوري د مجلې ګرانو مينه والو دا ځل مو د يوه ځوان او تکړه شاعر سباوون اتل سره د هغه د ژوند او شاعرۍ په باره کې مرکه کړې هېله ده، چې ستاسې د خوښې وړ وګرځي.

پوښتنه: اتل صيب که تر هر څه لمړی د ستوري مينوالو ته ځان ور وپېژني خوښ به شوو؟

ځواب: سلامونه، ګلونه مينه او احترامات د ستوري ګرانو لوستونکوو ته. زما نوم سباوون اتل د ډګروال لعل محمد زوی د کونړ د ولايت د خاص کونړ د ولسوالی او د تنر د کلي اوسېدونکی يم.

پوښتنه: که د خپلو زده کړو په باره کې لږ غوندې معلومات را کړې خوښ به شوو؟

ځواب: مننه! زه اوس مهال د خاص کونړ د عالي ليسې د دولسم ټولګي زده کوونکی يم.

پوښتنه: عمر مو څو کاله دی؟

ځواب: زما عمر تقريباً ۱۸ کاله دی.

پوښتنه: څه علت و، چې شعر ليکلو ته مو مخه کړه؟

ځواب: له کوچنيوالي مې د شعر او شاعرۍ سره مينه درلودله، خو د وطن مينه وه، چې زه يې شعر ليکلو ته مجبوره کړم.

پوښتنه: څومره وخت کېږي، چې شعر ليکې؟

ځواب: تقريباً دوه کاله کېږي، چې شعر ليکم.

پوښتنه: تر اوسه مو څومره شعرونه ليکلي دي؟

ځواب: تر اوسه مې ۲۵ شعرونه ليکلي دي.

پوښتنه: اتل صيب د شعرونو مقدار مو ډېر کم نه دی؟

ځواب: دا چې زه متعلم يم د وخت له نشتوالي سره مخامخ يم. زما په نظر دا هم د دې مصروفيت سره ډېر دي.

پوښتنه: د چا له شعرونو څخه متاثره ياستی؟ او د چا شعرونه خوښوئ؟

ځواب: د خپل محترم ورور احمد جاويد له شعرونو څخه متاثره او د غني خان، حمزه بابا، اسرار اتل او د چا چې ښه شعرونه وي خوښېږي مې.

پوښتنه: په شعر ليکلو کې در سره چا مرسته کړې؟

ځواب: خپل ورور جاويد له ما سره ډېره زياته مرسته کړې ده او کوي يې.

پوښتنه: د خپلو دوستانو سره اورين غونډې کوې کنه؟

ځواب: هو! ادبي دوستانو سره غونډې کوو.

پوښتنه: له کومو دوستانو سره ادبي غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي؟

ځواب: افتخار عطا، سميع الله خاکسار، عبدالمنير غيرت، ثناء الله شاهد، عبدالتواب وسيم غورځنگ، واسيع الرحمن عزيزي، فريد الله حيات، خالد محبت سره کله کله ادبي بنډارونه جوړوو.

پوښتنه: اتل صيب ستاسې دوستان وايي، چې د تل لپاره خوشحاله ياست؟؟؟

ځواب: بس دا د دوستانو مينه ده، چې زه يې خوشحاله ساتلی يم او دا د هغوی نيک نظر دی.

پوښتنه: اتل صيب مينه مو کړې که نه؟

ځواب: ډېره خطرناکه پوښتنه ده، نو هو ! ما ډېره زياته مينه کړې.

پوښتنه: د چا سره؟

ځواب: د خپلې خوږې مور او د خپل خوږ وطن سره ډېر زياته مينه کوم.

پوښتنه: واده مو کړی که نه؟

ځواب: نه تر اوسه مې د واده په اړه څه فکر نه دی کړی او غواړم، چې خپلې زده کړې پر مخ بوځم.

پوښتنه: که په اخر کې افغان ځوانانو ته څه پيغام لری؟

ځواب: زما پيغام ټولو افغانانو ته دادی، چې د جنگ جګړې څخه لاس واخلي او د ورورۍ په فضا کې خپل ژوند تير کړي او ځوانانو ته مې دا پيغام دی، چې خپلې زده کړې تر عالي درجې پورې ورسوي.

والسلام

سباوون اتل

اوښکې دې د سترگو نه روانې شوې
لارې مې د زړه درپسې ورانې شوې
خوب کې مې جانانه داسې وليدې
مخ دې رانه واړاوه روانه شوې
زه دې په ديدن باندې موړ نه کړمه
مړه شې جنۍ مړه شې پښېمانه شوې
تا د محبت وعدې پوره نه کړې
ولې دومره زر رانه ستومانه شوې
ته زما يوه خبره نه منې
زه دې شوم عسکر ته قومندانه شوې
نه کوې اتله مينه نه کوې
ولې شوې خفه څومره نادرنه شوې

زړه کې ديره مې کړه چې د زړه نه مې ونه باسې
خيال کې مې ساته گوره د ذهنه مې ونه باسې
کله چې دعا کوې او خدای ته په سجده يې ته
ای زما خوږې مورې دعا نه مې ونه باسې
زه خو په زړگي کې بس يو ستا مينه ساتلی يم
عشقه گناه کار نشم د دين نه مې ونا باسې
کله چې خيرات د ښکلي حسن او ديدن کوې
زه گوره ملنگ يم قطار نه مې ونه باسې
مينه کې منصور يمه په دار باندې ختلی يم
ځم د عشق په لاره د کاروان نه مې ونه باسې
ستا د در ملنگ يم خيرات درنه نور نه غواړم
بس يو سوال مې ومنه غزل نه مې ونه باسې
زه (اتل) څه نه غواړم زاري درته کومه نن
ورک دې شم د کلي خو خندا نه مې ونه باسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان د پرښتې په جامه

پر لیسې ناول - دویمه برخه

لیکونکی: ص ف حیات

زه په همدې وخت کې د مسافرو په هجوم کې د اورګاډي ښې خواته ولاړم د ځوان مطلب دا و چې زه د اورګاډي کینې خواته ناست وم ما بیا پوښتنې پیل کړې آیا کوم وخت چې دغه سړي د لوخو په ځنګل کې پناه شو ته د هغه څېرې څه ډول انسان وه قد او اندازه او څه ډول لباس یې په تن وه. ځوان په تسلي ځواب راکړ، افسر صاحب تیاره وه او په غالب ګومان هغه خو په څېره هم پته کړې وه، خو بیا هم له منډې یې د ځرګندېدله چې ځوان غښتلی سړی وه.

د ځوان د دې خبرې څو نورو مسافرو هم تائید کړې، خو ځینې مسافرو ویلې چې هغه دوه کسان په منډه لېدلي، خو نور دیو کس په حقله یقین کاوه. پېښه هم رښتیا دردونکې وه، خو پوره نه وه معلومه، چې پېښه ځان وژنه وه او که کومه بله مسئله وه.

د اورګادي چلونکی او د مسافرو له ځرګندونو څخه ما د اورګادي ساتونکي ګارډ په لور ور وکتل، چې زیات خپه او غمجن ولاړ و. وضع داسې معلومېده، چې په جنګ یې غوښتل، چې دا مسئله حل شي. پوښتنه مې ترې وکړه ساتونکي ته د پېښې په هکله څه وایي.

په ډېره تروه تندۀ یې ځواب راکړ د حضور زه غواړم چې دا مسئله زر حل کړه. یو څو شپه ده د بلې خوا ځینې مسافرو کلیو و بانډو دي. ماهم ورته په تروه تنده وویل، ستا نوم څه دی او نمبر دې څه دی؟

زما نوم ارشد او زما نمبر **Logbod۲** کې لیکل شوي زر یې له جیبه کتابچه را وویستله د حاضرو مسافرو او نورو اشخاصو تر وینا وروسته ما د ساتونکي په ورځني کتاب کې لاسلیک وکړ.

اورګاډي ته مې اجازه ورکړه په همدې ځای کې یو څو پولیسو څارنه کوله. د لاسي څراغ په وسیله مې رڼا واچوله په رښتیا هم پېښه ډېره دردناکه او مجرمانه وه.

د پېغلې بدن دوه ځایه غوځ شوی و. تنه یې د پاټلی په منځ کې پرته وه. نږدې شا وا خو تختې او ځایونه په وینو سره وه. ډېر ویرونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت وه. په زړه کې رنګ رنګ سوچونه او خیالونه را تلل او په زړه کې مې دا پرېکړې کولې، چې اخر د وژنې لامل څه دی.

په ځواب پسې اریان ګرځېدم. آیا دا وژنه خودکشي یا قتل دی که ځان وژنه وي نو ولې د آسمان تورو وربځو هم دا ځواب راکاوه، چې باران هم راتلونکی دی. بل طرف ته زما دنده وه. په هر حال اراده مې پیاوړې وساتله د اورګاډي له پاټلې څخه یو څو قدمه وړاندې مرکزي لویه لاره (شاهراه) چې د ښار او کلیو خلکو تګ را تګ ورباندې کېده ما هم په تیاره کې نظر وچاوه له لیرې ځای څخه یو څو دکانونه په نظر را تلل د خبرو په منځ کې یو پولیس راته وویل، افسر صاحب هغلته مخامخ د بسونو اډه ده موږ هم ور نږدې کېدلو له دې ځایه په د کلیو خلکو په بسونو کې تګ را تګ کاوه.

ځینو خلکو به په اسونو یا خرو سورلی کوله په همدې ځای ې دوه درې دوکانونه او یو وړکی د چایو هوټل هم تر سترګو کېده.

ما دوه پولیس هغه دکان ته ولېږل او دیو کټ غوښتنه مې ترې وکړه. ما د څو پولیسو په ملګرتیا کالبوت روغتون ته ولېږدا وه، چې طبي کتنې (**Post-Mortem**) یې وشي. په دې وخت کې (**ISI**) استخباراتي پولیس د اسمان لورې ته وکتل او ویې ویل که باران پیل شي نو د وژلې شوې د وینو داغونه به باران وران کړي. ما ورته وویل وژونکی هم د باران د موقع څخه استفاده کړې، ځکه باران به د ده اینو پلونه وران کړي. استخباراتي پولیس وویل، زما په ګومان وژونکی په بس کې راغلی او همدلته کوز شوی. د تګ په دوران کې مې لاسي څراغ په وسیله رڼا واچوله، چې ماته یوه ښځینه سنډل بوټ په نظر راغی، چې یو څو قدمه وروسته یو بل بوټ هم په نظر راغی.

څرګندو چې دا د همغې پېغلې بوټان وه. دا د پېښې له ځایه شل قدمه وړاندې ساحه وه. سنډل مې پورته کړل او پولیس ته مې ورکړل په سنډلو د وینو کومې نښې نه وې. دا سې معلومېده چې پېغلې مخکې د ځان وژنې بوټانو ویستلو ته اړه شوې وه.

په هر حال، موږ خپلې پلټنې ته دوام ورکړ په همدې وخت کې استخباراتي پولیس په ویرېدونکي او تیز غږ سره اواز کړ. افسر صاحب لږ را تیز شه ما قدمونه کړندي کړل، چې نږدې ور سېدم نو له یو حیرانوونکې پېښې سره مخ شوم. ګورو چې یو ماشوم په یو ټوټه کې نغښتل شوی او له دنیا او ما فیها څخه ناخبره پروت لږ ور ټیټ شوم ډېر ښکلی او نازولی ماشوم وه. معلومه خبره وه، چې د همدې مظلومې ښځې بچې وه په زړه کې مې نویې خیالونه پیدا شول. افسوس په دا سې ظالمانو او جابرو خلکو. په دې وخت کې یو پولیس وویل: ښایي چې دا ماشوم د دې ښځې نا جایزه ارموني اولاد وي له دې امله یې ځان وژنه او یا د مخالف شخص اخوا ورسره دا سې عمل شوی وي. دا ځای د لوښو په ځنګلو کې د پېښې له ځای څخه ۴۰ قدمه وړاندې و.

په دې وخت کې استخباراتي پولیس وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې که دا چنۍ د ځان وژنې په نیت راوتې وای ښایي چې اولاد یې په کور کې پرېښی وی د خپل ماشوم د وه مره سوچ خو به ورسره وای دا خو د ماشـوم سـره جفـا ده. یو پـولیس وویـل ښاغلیو ارمونی اولاد څوک پـه کـور کـې نـه پرېږدي زما په یقین کوم سړی چې مسافر و پـه منډه لیدلی وه د دې جینی ملګري به وه. ما د پولیس نه غوښتنه وکړه، چې ماشوم را اوچت کړه او د لوړې د رفع کېدلو لپاره ورته له هوټل نه لږې شیدې راوړه او بیا لاړ شه د کلي یو پوه او عاقل سړي تـه یې وسپاره. ماشـوم مـو را اوچت کړ له وجود غښتلی او ښکلی څرګندېده عمر یې تقریباً د پنځو یا شپږو میاشتو وه. پـولیس د کلي پـر لـور روان شـو مـا سـره یـو استخباراتي او یو عادي پولیس پاتې شول. ما استخباراتي پولیس ته وویل: آیا کیدای شي، چې دوا ړه په بس کې راغلي وي او دلتـه ښکته شوي، چې دوکاندارانو بـه دوی لیدلي وي. تـر لږ سوچ یې وویل، کـه بس کې راغلي وي نو د جینی ملګري بـه ببرتـه بـس کې تللي وي خو پوښتنه دا و، چې مسافرو یـو سړی پـه منډه لیدلی و، چې د لوخو په ځنګل کې خیر همدې کې د خبر یـو اړخه موجود و. مـوږ د لوخـو پـه ځنګل کې په یو جدا شوې لاره روان شو، چې د بس اډې ورسېدو، چې دلته څلور پنځـه کسان موجـود وو، چـې درې دوکانـداران وو او دوه عام وګړي. دا پنځه واړه د چایو پـه دوکان کې ناست وو. ګومان کوم چې د همدې پېښې شوې پېښې په هکله یې خبرې کولې زموږ نا څاپي ورتګ ورته د حیرانتیا پیدا کړه، چې موږ یې ولیدو سمدلاسي چوپ شول..... نور بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د سیند پېژندنه

لیکونکی: عنایت الله افتخار

د کونړ سیند په حقیقت کې د کونړ دیو شمېر سیندونو مجموعه ده، چې په لرغوني اثارو کې د کونړ سیند وتلی مقام لري، چې دې مقام خپله د کونړ د خپلې شعاع لاندې راوستی، نو څرگه چې کونړ یوه غرنۍ سیمه ده او بې شمېره خوړونه او ردونه لري د بلېخوا د کنړ سیند په تاریخي اثارو کې د (راستا) په نوم یادېږي، چې د دې نوم سره له یوې خوا نه افغانانو اشنايي درلوده د کونړ د سیند نوم چې د کونړ لپاره خورا زیات شهرت ورکړی، چې د همدې په وجهه د کنړونو ولایت په ټول هېواد کې ډېر ارزښتناک نوم باندې یادېږي.

دا چې د کونړ سیند په ټولو سیندونو کې چې په دې ولایت کې د سر سیند بلل کېږي او نور سیندونه په ولایت کې د همدې سیند معاونین گڼل کېږي.

د کونړ سیند تاریخي سوابق:

د کونړ سیند زموږ د ټاټوبي د خورا لرغونو سیندونو له جملې څخه یو لوی لرغونی سیند دی، چې په پخواني اثارو کې په بېلا بېلو نومونو یاد شوی او اهمیت یې په دې کې دی، چې د اریان په ویدي سردونو کې د (راستا) په نوم ستایلی شوی دی او زیات تاریخي قدامت لري. د کونړ ستر سیند د خراسان د سترو سیندونو له جملې یو لوی سیند دی، چې د امو څخه وروسته مهم مقام لري. په حقیقت کې د راستا دغه تاریخي قدامت دی، چې د کونړ ولایت ته یې تاریخي سابقه ور په برخه کړې. هغه په دې مانا چې په پخواني اثارو کې د کونړ د سیند څخه دومره یادونه او ستاینه شوې، چې هومره د کونړ ولایت نه ده شوې یا دا چې د کونړ سیند په اړوند تاریخي اثارو ته وکتل شي، نو په مقایسوي ډول د کونړ سیند څخه په پراخه پیمانه یادونه شوې.

د کونړ په اړه په سردونو کې پوره غور والی د هندوکش د لمنو واخانو غاړو د اریایانو د قبیلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهاجرينو پېښې او د کونړ د سيند په غاړو او شاګانو د هغوی د ځينو کورنيو مېشته کېدل د کونړ سيند نامتوالی په ګوته کوي. د کونړ سيند په تاريخي اثارو کې د تل لپاره خپل لرغونتوب او اهميت ساتلی دی او زموږ د ولسونو په ملي، کلتوري، فرهنګي او اقتصادي منابعو پوره اثر لري.

د کونړ سيند د ننګرهار د کامې ولسوالی سره د کابل سيند سره يوځای کېږي او د کابل د سيند په نوم شهرت لري، علت يې دا نه دی چې ګوندې د کونړ سيند کوچنی دی، بلکې يوازينی علت يې دا دی، چې د کونړ سيند برعکس د کابل سيند اهميت لري، چې د کابل کوچنی سيند ته يې دومره اهميت ورکړی، چې د کونړ سيند هم د کابل سيند په نوم يادېږي.

د کونړ سيند په تاريخي اثارو کې په لاندې نومونو ياد شوی (راسا) سيد ، اسرور، هېوان، مهران، بيدام، کاشغر، يارقند ، يادکند ، چترال سيند ، لوی سيند ، حواپس، چوتل په نومو ياد شوی

د کونړ د سيند سرچينه:

د کونړ سيند د (۴۰۰۰) مترو له لوړوالي ځخه د ختيځ هندوکش له ښخه د بروغيل د کوتله، چې د واخان او ياد کند- ايارقند وادې سره نښلوي سر چينه اخلي د دې سيند او به لومړی سر کې د ځو رودنو د اوبو ديوځای کېدلو وروسته چې د مخه يې نومونه واخيستل شول له اوچتو غرونو له لوړو ارتفاعاتو او سلسلو ځخه را ښکته کېږي او په تدريجي ډول سره زياتوالی مومي او د اوبو زياتوالی او په فوق العاده چټکتيا او غښتلي ځواک په ځير خپل جريان ته ادامه ورکوي يا په بل عبارت د کونړ سيند د پامير له لوړو سطحو ځخه، چې د (پشت خو) د بيلتون نياغ يو ځوکه ده، چې (دامور اکسوس) سيند سر چينه هم پکې ده د هماغه ځوکې د بلې ډډې ځخه راوتلی دی.

د کونړ سيند چې د کونړ ولايت وادي په منځ کې مست او ياغي روان دی د شمال ځخه تر جنوب پورې جريان لري، چې د کوچني پامير ځخه شروع کېږي. دغه سيند لکه چې دمخه مو وويل يو بل رود چې د مهران کوچنی رود دی او هندوان (هندوکش) ځخه سر چينه اخلي، چې د همانان له حد او سيمې له مينځه او بلهاري ځخه تيرېږي.

په لنډه توګه چې د کونړ سيند د هندوکش له بروغيل له کوتله يعنې د پامير هندوکش ځخه، چې دا همغه يشت خاد (ايشت خو) غر دی. د سيليون د غر د ځوکې له ختيځ اړخ ځخه سر چينه اخلي او بيا وروسته خپل مسير ته ادامه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د سیند معاونین:

د کونړ سیندونه چې د کوچني رودونو څخه عبارت دي:

د کونړ سیند مخکې لرې، چې د چترال یعنې پامیر د ختیځې درې څخه را تېر شي د وارنوې په برخه کې د افغانستان پولې مهمې کرښې ته را ننوځي دیو شمېر رودنو څخه یې ترکیب موندلی دی، چې تر دغه ځای پورې دیارکند چترال په نوم نومول شوی.

د کونړ سیند نور معاونین عبارت دي له: لنډې سید، ښکوري رود، د نو آباد خوړ، هڅوال خوړ، د باډیل درې خوړ، د دیوې گل درې خوړ، د ځوکۍ خوړ، پېچ سیند، وایگل سیند پادون سیند او د اسې نور ډېر کوچني او لوی رودونه د کونړ د سیند معاونین دي.

د کونړ د سیند رنگونه

(بصیر بیدار ستوری)

بیا د کونړ سیند په مستیدو راغی گډا کوي
شور کوي، مستي کوي، څه ناز و ادا کوي

وایي چې لعلونه دې پراته زموږ سیندونو کې
شنه شنه ځنگلونه خزانې لرې په غرونو کې

ورک دې هغه څوک شي چې دا ستا د سر سودا کوي
هره یوه دره دې ده کونړه! د ویاړونو کور

دا زموږ جنت زموږ د خوب د تعبیرونو کور
ستا آبادي غواړي هر زلمی درته دعا کوي

ای گرانه کونړه! ستا د هرې یو درې نه زار
دا محلي مانۍ ستا د گردونو او کوڅې نه زار

ستا د اوږې شپه کې سپوږمۍ څه ښکلې رڼا کوي
ای گرانه کونړه ته تاریخ د مېړنو کې

کور د عالمانو ته تاتوبی د شملو یې
ستا د کونړ سیند صفت بیدار ب خامخا کوي

مشرق په پښتنو آباد دی

جنرال عبدالصمد مومند

دا چې آباد دی په ننگیالو آباد دی
بس په ښکلا د لیونو آباد دی

د ازمایښت دی څه حد پاتې نه شو
پښتون زړگی خو په وعدو آباد دی

جانانه ستا دیاد له غمه زار شم
ژوند مې د څرېکو په څپو آباد دی

د انتظار لمحې شمېرمه ناست یم
تلوار مې هم په تسلو آباد دی

صمد ه زار شم له شملو نه د د دوی
خدایږو مشرق په پښتنو آباد دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ سيد جمال الدين افغان پوهنتون د استاد محمد ريحم خاکسار سره مرکه

مرکه ليکونکی: سميع الله خاکسار

پوښتنه: محترم استاذ صاحب که د هر څه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکوو ته ځان ور وپېژنې خوښ به شو؟

ځواب: مننه زما نوم محمد رحيم خاکسار د مرحوم سيد رحيم ځوی د کونړونو د ولايت د خاص کونړ د ولسوالۍ د کوزې اراځۍ د کلي اوسېدونکی يم فعلاً د سيد جمال الدين افغان د پوهنتون د علمي مرکز غړی يم.

پوښتنه: د شخصي ژوند او عمر په هکله څه معلومات راکړئ؟

ځواب: د شخصي ژوند په اړه به ووايم، چې واده مې کړی د الله تعالی په فضل او کرم سره پنځه اولادونه لرم او اوس مهال ۲۷ کلن يم.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د زده کړې په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما په خپل ژوند کې دوه ډوله زده کړې کړې دي. يو خصوصي زده کړه ده او بله رسمي زده کړه ده، چې زياتره خصوصي زده کړه مې په ديني علوموکې د هېواد څخه د باندې په گاوندي هېواد پاکستان کې تر سره کړې ده، چې په ۱۹۹۸ ميلادي کال د گنج د مدرسې څخه فارغ شوی يم، چې د قرآنکريم د حفظ تر څنگ مې نور فنون هم لوستي. د مدرسې څخه چې فارغ شوم، نو سمدستي مې عصري زده کړو ته مخه کړه چې د خاص د کونړ په عالي ليسې کې شامل شوم، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د دولسم ټولگي څخه فارغ شوم، چې په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د کانکور په ازموينه کې د ننگرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنتون کې شامل شوم او په ۱۳۸۸ هـ ش کې ترې په لومړی درجه فارغ التحصيل شوم. اوس مهال د لوړو زده کړو د وزارت لخوا د ايران اسلامي جمهوريت ته د ماستري بورسونو ته معرفي شوی يم، نو هيله ده چې دا اميد مې هم پوره شي.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د خپلو دندو په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما د خپل ژوند په بهير کې ډېرې دولتي او غير دولتي دندې اجرا کړې دي، چې له دې جملې يې ځينې په لاندې ډول دي:

په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د خاص کونړ په ليسه کې د ښوونکي په توگه دنده تر سره کړې ده، بيا په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د ننگرهار ملي راډيو تلويزون کې د ديني خپرونو په ډيپارټمنټ کې په دنده وگمارل شوم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وروسته له يو کال څخه د درس بوختيا له امله را څخه دنده پاتې شوه په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د عربي خيريه موسسې هبة الاعانه سره د مشاور په توګه دنده اجرا کړه، په کال ۱۳۸۸ هـ ش کې د خاص کونړ په عالي دارالمعلمين کې د استاذ په توګه مقرر شوم، چې ډېر زر د نوموړي دارالمعلمين د تدريسي مرستيال په توګه وګمارل شوم له نېکه مرغه کله چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کې د ښاغلي حامد کرزي په ځانګړي لورينه د سيد جمال الدين افغان پوهنتون کې د آزاد رقابت له لارې د نامذد پوهيالي په توګه په دنده وګمارل شوم، چې اوس مهال د تاريخ او جغرافيې څانګې امر په توګه تدريسي او اداري چارې تر سره کوم.

پوښتنه: څومره موده کېږي، چې د سيد جمال الدين افغان په پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده تر سره کوې؟

ځواب: نږدې يو نيم کال کېږي، چې په نوموړي پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده اجرا کوم.

پوښتنه: د پوهنتون د ودانۍ په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: څرنګه چې لږ وخت کېږي تاسيس شوې ده خپله ودانۍ نه لري او د کونړ د دارالعلوم په ودانۍ کې خپلې تدريسي چارې پر مخ بيايم له نېکه مرغه اوس مهال د دوو پوهنځيو د ودانيو چارې ډېرې په چټکه توګې سره روانې دي، چې يوه د ښوونې او روزنې د پوهنځی ودانۍ ده او بله د کرنې د پوهنځي ودانۍ ده، چې په دې نږدې راتلونکي کې په ګټه اخيستو ته چمتو شي.

پوښتنه: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر څومره دی؟

ځواب: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر د ۴۰۰ څخه زيات دی.

پوښتنه: اوس مهال څومره ښوونکي په تدريس بوخت دي؟

ځواب: اوس مهال قابو ۲۵ تنه ښوونکي په تدريس بوخت دي.

پوښتنه: اوس مهال د سيد جمال الدين پوهنتون کوم کوم پوهنځي لري؟

ځواب: اوس پکې درې پوهنځي دي، چې عبارت دي له د ښوونې او روزنې پوهنځی د زراعت پوهنځی او د شرعياتو پوهنځی لري.

پوښتنه: په اخره کې که څه پيغام لرې؟

ځواب: پيغام مې ټولو هېواد والو ته او په ځانګړې ډول محصلينو ته دادی، چې د ټوپک په ځای قلم په لاس کې واخلي او د خپل د هېواد په ودانولو کې برخه واخلي، چې ترڅو د خپل ژوندانه سطحه لوړه او د سيالو سره سيال شي.

محترم استاذ صاحب د ستوري مجلې اداره له تاسې څخه مننه کوي، چې سره له دومره مصروفيتونو مو له موږ سره مرکه وکړه او خپل قيمتي وخت مو خپلو ګرانو لوستونکوو ته وقف کړ.

ستاسو څخه هم مننه، چې د ستوري مجلې په خپرونه کې مو موږ ته د خپلو خيالاتو د اظهار موقع راکړه.

مننه

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاص کنړ د ولسوالۍ د پخواني ولسوال صاحب استاذ محمد حنيف (خيرخواه) سره مرکه

مرکه کوونکی: سميع الله (خاکسار)

①پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د هرڅه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته ځان وروپېژنې؟

ځواب: زه محمد حنيف (خيرخواه) د مولوي محمد زمان ځوی د کونړ د ولايت د څوکۍ د ولسوالۍ اوسېدونکی يم، چې په ۱۳۵۲ هـ ش کال کې زيږېدلی يم او فعلاً د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوم.

②پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خپلو زده کړو او عمر په باره کې معلومات راکړئ خوښ به شو؟

ځواب: ابتدايي زده کړې مې د ملا مزيد بابا په متوسطه کې تر سره کړې، کله چې روسانو زموږ په ګران هېواد افغانستان باندې يرغل وکړ او په کونړ ولايت کې خپلمنځي جنګونه د کوندونو تر مينځ شروع شو، نو موږ هم مهاجر شوو او د جلوزو په کمپ کې مو سکونت اختيار کړ او د اتحاد د عالي ليسې څخه فارغ شوم، چې په لوړو کلونو کې مې تعليم تر ۱۴ پورې د اسلامياتو په څانګه کې بشپړ کړ او عمر مې نږدې ۳۹ کاله دی.

③پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د شخصي ژوند په اړه معلومات راکړئ خوښ به شوو؟

ځواب: دا چې په ۱۳۶۹ هـ ش کال کې مې واده کړی دی تردې مهاله نهه اولادونه لرم، چې څلور هلکان او پنځه لورګانې دي.

④پوښتنه: محترم ولسوال صاحب تر اوسه مو کومې دندې اجرا کړې دي؟

ځواب: د باجوړ په کمپ کې د (Best) موسسې سره د څلورو مکاتبو د مسئول په صفت د ۳۲ مياشتو لپاره دنده اجرا کړې ده، چې په همدې مهال کې د (۷۰۰) کورونو مهاجرينو مشري مې هم په غاړه لرله. د دې ترڅنګ د مختلفو موسساتو او اينجوګانو سره مې دندې اجرا کړې دي او د مهاجرينو او موسساتو ترمنځ د ارتباطاتو مسئوليت هم په غاړه درلود، لکه د يونيسيار (اينټرساس) او د پاکستان حکومت تحصيل داری کله چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۰۰۴) م کال کې خپل ګران هېواد ته راستون شوم د ګټو په قلعه کې مې سکونت اختيار کړ، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال د ولايتي شورا مالي او عمومي مدير په صفت، چې تر ۱۳۸۹ هـ ش کال پورې مې دا را سپارل شوې دنده اجرا کړه او همدارنګه په ذکر شوې نېټه د انتخاباتو د خپلواک کميسون سره د عامه پوهاوي ولايتي ټرينر (Pot) افسر په صفت دنده اجرا کړه، چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کال کې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت په دنده وګمارل شوم، چې ترې دې مهاله نوموړې دنده ته ادامه ورکوم.

(۵) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب څو مره موده کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوئ؟

ځواب: نږدې يو نيم کال کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د لسوال په صفت دنده اجرا کوم.

(۶) پوښتنه: د خاص کونړ د ولسوای د تعمير په باره کې معلومات راکړئ؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالۍ څلور تعميرونه لري، چې دوه د ولسوالۍ او دوه د قومنداني تعميرونه دي، چې د ولسوالۍ تعمير په دوو منزلونو او د قومنداني تعمير په يو منزل کې په پاخه او اساسي ډول جوړ شوي دي.

(۷) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خاص کونړ د ولسوالۍ د پرسونل په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ۳۴ کسان د ولسوالۍ ۴ کسان په څارنوالۍ کې کار کوي، سربېره پر دې ۱۸ کسان په امنيت ملي کې ۴ کسان په قضا کې ۱۰۲ په قومندانۍ کې او ۴۰۰ محلي پوليس ورسره د سرحدي پوليسو ۴ ټولۍ د ملي اردو د دوهم کنډک او د ائتلافي ځواکونو يو ټولۍ لرو.

(۸) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص کونړ د ولسوالۍ امنيت څنګه دی؟

ځواب: دا چې د خاص کونړ ولسوالۍ يوه سرحدي ولسوالۍ ده او د سرحد ټولې لارې خلاصې دي. سيمې خاردار (کمربند) نه لري، خو بيا هم د لوی الله فضل دی، چې امنيت په کامله توګه تامين دی او حالت نورمال دي. د شامکار نه تر منګوالۍ پورې بشپړ امنيت دی.

(۹) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د بيا روغونې په اړه راته ووايئ، چې په خاص کونړ کې د بيا روغونې پروژې شته او که نه؟

ځواب: تاسې پوهېږئ، چې د خاص کونړ په ولسوالۍ کې د جناب محترم شا محمود (مياخيل) په هلوځلو د منګوال د ليسې څخه د بيا رغونې کار شروع شوی دی، چې په تېرو څلورو کلونو کې د سترګو ليدلای انکشاف را مېنځ ته شوی دی، چې بېلګې يې د ولسوالۍ تعمير، مکاتب، سرکونه، ويالې، سر بندونه، پلونه او داسې نور په ګوته کولای شو.

(۱۰) پوښتنه: په نږدې راتلونکي کې کومې د بيا رغونې پروژې په لاس کې لری او که نه؟

ځواب: د کونړونو د ولايت د قدرمن والي جناب سيد فضل الله واحدي په خاصه توجو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاملرنه د خاص کونړ په ولسوالی کې لاندې پروژې د کار لاندې دي. د سپين جومات تر ځنګ د مال منډي يا ميله بازار، د کاويړ سړک، د شامکار مکتب د احاطې د بوال، په سر کې يې د اوبو حوضونه او د ويالو بندونه، د ولی د سړک پروژه، په بر سرای کې نری سړک، د چندراو عيدګاه، ددې سره سره د ملي پيوستون کارونه په مختلفو کليو کې روان دي.

⑪ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص د کونړ د ولسوالی مشران درسره په امنيت کې مرسته او همکاري کوي او که نه؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالی ځو مختلفې پرمختيايي شوراګانې لري، لکه ټولنيزه پرمختيايي شورا، د **DDi** شورا، د علماؤ اصلاحي شورا، د **CDD** يا کليوالي شورا، چې دا شوراګانې د امنيت په برخه کې واقع مهم رول لري او د دې ولسوالی امنيت د مخورو علماؤ کرامو او مشرانو لخوا تاسيس شوی ده که څه هم يو متل دی. (غټې تيږې په وړو تيږو په د بوال کې ټيګيدالی شي)، نو همدغه وجه ده، چې که چېرته ولس د دولت سره همکاري ونه کړي، نو دولت په اصلاحاتو پاتې راځي.

⑫ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که په اخر کې د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته څه پيغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: هر څوک چې د ستوري مجله لولي که په خارج کې دي او که په داخل کې دي غوښتنه مې داده، چې بايد خپل راتلونکی په نظر کې ونيسي، خپل مذهب او دين ته وفاداره و اوسېږي. خپلې خاورې، وطن، کلتور او عنعناتو ته د احترام په سترګه وګوري. د تعليم کچه لوړه کړي او سيالو هېوادونو سره د علم په واسطه ځان برابر کړي زيار وباسي چې نړۍ کې سيال او مخکښه افغانستان ولري.

په آخر کې د ستوري د مجلې څخه ډېره مننه کوم، چې زما پيغام يې هېواد والو او درنو لوستونکوو ته ورساوه.

د ستورې د مجلې اداره له تاسې څخه هم مننه کوي، چې سره له دومره مصروفياتو مو موږ ته خپل قيمتي وخت راکړ.

په درنښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای زما خوږه هېواده

بصیر بیدار ستوری

ای زمـــا خـــوږه وطنـــه
تـــه مــې ځالــه د زيــږون يــې
تـه مې تـن تـه مې وجـود يې
تـــه ټاټوبي د پښتـون يــې
تـه مې مينـه تـه مې سـاه يې
وسـيله مــې د ژونـدون يــې
ای زمـــا گرانـــه هېـــواده
پـه تـا ځـه وشـو ځـه کېـږي
هـــره دشـتـه دې اور اخلــي
هـره يـو سـيند دی لمبـه کېږي
کـــانې بـــوټې ځنگلونـــه
دي د جنـــگ اور کـــې ســوزيږي
دښـمن هـيڅ اسـره ونـه کـړه
زړه يــې اوس هــم نـه يخېـږي
خپـل منځـي جنگـو تبـاه کـړې
بيـــا غلـــيم درتـــه گوابنـيږي
تــور او سـپين سـره يـو شـوي
بيـا ځـه چـل دی ځـه بـه کېږي
ای زمـــا گرانـــه وطنـــه !
ســتا بچـي ســتا دښـمنان دي
د اغيـــارو پـــه ډالـــرو
وږي شـــوي دي لېـــوان دي
ســتا پـــه غوښـو نـــه مړېـږي
بــس اختــه پــه چـور تـالان دي
ســتا د ســر يــې ســوا کــړې
تـــا بـــه پلـــوري تجـاران دي

ای زمـــا گرانـــه هېـــواده
ستا زخمـي وجـود فريـاد کـړي
امـن سـوله لـه خـدای غـواړي
دا جنگونـه چـې را يـاد کـړي
پـه سـلگو کـې پـه ښيرو شي
دښـمنان مـې ټـول برباد کـړي
چې پـه مـا تـه سپک نظر کـړي
هغـه ټـول تـه نـامراد کــړي
ای زمـــا گرانـــه وطنـــه !
ســتا فريــاد کلــه ځــوک اوري
لا يــې زړه يــخ شــوی نــه دی
دښـمن اوس هـم پـه مورچـه دی
ســره اورونـــه دي بلېـــږي
ســتا بچـي پــه کــې ســوزېږي
د پـــامير نـــه تـــر بولانـــه
جنـــازې دي پورتـــه کېـــږي
پښتــانه پــه کــې تبـا شــول
لا بـــه نـــورهم تبـــا کېـــږي
جنـگ بـه لـر دی کـه پـه بـر
خـو پښتـون پـه کـې ورکېـږي
مـــوږ بـــې وســـه نـــاتوان يـــو
پـــه ژړا مـــو زړه ســـربېږي
هـر پښتـون گوتـه پـه خولـه دی
د بيـــدار زړه پـــرې خـــوږېږي

پښتون

استاد عمر پاځون (جرمني)

پښتون دا سې په نړۍ کې يو ټبر دی
چې که مشر دی که کشر پخپل سر دی
نيم سری په کې هيڅ چېرې نه ځاېږي
ټول منونه که وي ښځه او که نر دی
هريو مړی يې په ښو سره يادېږي
خو ژوندی يې په دنيا کې در پدر دی
لالهانده د پيسو په ټوليدو دی
تعليم پرېږدي بې سواده بې هنر دی
پيسه دار يې بيا دوه درې ودونه کاندې
اميرانو نه يې بيا ورک کور او دفتر دی
خپل خدمت ته بلا والی ملا ماتي
خو پرديو ته يې وهلی بيا ټټر دی
ښکيلا کگرو دي ويشلي په قومونو
ويشل شوی دا ملت په لرو بر دی
د سنگر او د مورچل لوی قهرمان دی
خو په سوله کې ترې ورک لار او گودر دی
په ملي گټو هيڅکله را ټول نشول
د هر مشر يې پخپل کور باندې نظر دی
د پښتو او د اسلام ناري کړې پورته
خو په دواړو کې يې خوړلی خپل ځگر دی
يو ملي قايد يې قوم کې پيدا نه کړو
کس ناکس ته وايي همدا زما ليډر دی
خپل ولس د تباهۍ کندې ته سيخ کړي
ځکه دا چې تالي څټي دي غلام د بل نوکر دی
د پردو په اوږو بار راشي وطن ته
بيا ځان بولي چې همدې د قوم رهبر دی
خپل قوم څه کړي ملت او وطن څه کړي
چې مين نن په پيسو دی په ډالر دی
چې د دوه روپو خاوند شي په دنيا کې
ځان ترې ورک شي و آسمان ته يې نظر دی
د کار پيل په بې غورۍ وکړي يارانو
وروستی عقل يې بيا راغلی پخپل سر دی
په يووالي او اتفاق کې صلاح نشول
بې اتفاقۍ کې دغه قوم اول نمبر دی
خپلې ښځې او لوڼې کښينوي په کور کې
وايي خان دی نواب او معتبر دی
که کوم ورور يې پخپل ژوند کې کامياب وي
دا بل ورته حاسد، بعض گر دی
لويي نه پېژني چې څه کې ده يارانو
هر مجلس کې بس په باټو باندې سر دی
نه څه اوري نه څه لولي پخپل ژوند کې
سياست کې په هر څه باندې خبر دی
خو، بلواک نه مني خپلواک دی پاتې شوی
خپلواکي که ازادي ده استقلال د ده کلچر دی
هر غليم يې تمبولی او شړلی له خپل خاورې
استعمار ته نيغ ولاړ دی او چت غر دی
پښتنو ته نور دوعا د هدايت کوي پاځونه
چې هرڅه دی بيا هم ستا د زړگي سر دی
ميلمه پال دي، وطن پال او اسلام پال دي
ځکه گران چې نن پر ما پاځون عمر دی

زه به ځم افغانستان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لایق زاده لایق

تـر څـو بـه مهـاجر یـم، پـروت بـه داسـې در پـه دریـم
بـې منزلـه بـه ترکـومې، زه روان کـړه پـه سـر یـم
یـوه ورځ بـه مـې دردونـه حـال دزړه وایـي ارمـان تـه
زه بـه ځـم افغانسـتان تـه، زه بـه ځـم افغانسـتان تـه
"جرمني" دی که "هالنډ" دی، که دی "فرانس"، "سویززلینډ" دی
که "بلجیم" دی که "ډنمارک" دی، که "سویډن" دی که "انګلینډ" دی
دغـه واړه کلـه رسـي ګـران کـونړ او بدخشـان تـه
زه بـه ځـم افغانتسـان تـه، زه بـه ځـم افغانسـتان تـه
"کانـاډا" کـه "امریکـا" ده کـه "نـاروې" کـه "افریقـا" ده
کـه دې "چکوسـلواکیا" ده کـه "پولنیـد" کـه "اسـترلیا" ده
ټـول لـوګی شـه پـه څـو وارې قندهار تـه هـم لغمـان تـه
زه بـه ځـم افغانسـتان تـه، زه بـه ځـم افغانسـتان تـه
زه چـې چېرتـه هـم اوسـېږم، د وطـن خوبونـه ویـنم
د دنیـا پـه هـر ښایسـت کـې، د خپـل تـن رنګونـه ویـنم
بـې صبري د هـر نظـر مـې، پـه خیـر وایـي ټـول جهـان تـه
زه بـه ځـم افغانسـتان تـه، زه بـه ځـم افغانسـتان تـه
دغـه خـړې پـړې خـاورې، راتـه ګرانـې لـه سـرو زرو
دغـه کـاڼي کـاڼي غرونـه، ډک د سـپینو ملغلـرو
د کابـل لارې بـه ښـکل کـړم، غېـږ بـه ورکـړمـه پغمـان تـه
زه بـه ځـم افغانسـتان تـه، زه بـه افغانسـتان تـه
کـه مـې زړه جـلال آبـاد دی، نـو نظـر زمـا پنجشـیر دی
کـه مـې حسـن ننګرهـار دی نـو هـرات ګـل د نیمـروزدی
احتـرام لـرم پـه زړه کې، هـر پښتون او هـر افغـان تـه
زه بـه ځـم افغانسـتان تـه، زه بـه ځـم افغانسـتاته
یـه دآمـن دعویـدارو، زمـا کـور دآمـن کـور کـړئ
نوروحشـت مـې پـه کـار نـه دی، پرهرونـه مـې ټکـور کـړئ
داآواز کـوم ((لایقـه)) د وختونـو هـر کـاروان تـه
زه بـه ځـم افغانسـتان تـه، زه بـه ځـم افغانسـتان تـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړي (Fat) کلسترول

ډاکټر رحمان شاه مومند (امريکا - کلفورينا)

غوړي د بدن د ضروریاتو څخه یو مهم مواد دی او له دوه ترکیبي مادو څخه چې کلسترول او ترې گلسیرآید نومېږي جوړ شوی دی زموږ بدن د ضرورت وړ غوړي د نورو دوه غذايي گروپونو څخه لکه کاربو هايداريت او پروټين څخه جوړوي او د هغو غوړو څخه يې چې د خوارک سره بدن ته داخلېږي فرق يې وپېژندل شي.

د غوړو هغه یوه برخه کومه چې د خوړو سره بدن ته داخلېږي زموږ بدن يې د ضرورت په اساس په مصرف رسوي، نو که چېرې د ضرورت څخه زیات غوړي وخوړل شي هغه په بدن کې ذخيره کېږي څه وخت چې غوړي د ضرورت نه کم بدن ته داخل شي نو د ذخيره شوو غوړو څخه بدن استفاده کوي، نو په همدې وجهې سره د بدن غوړي کمېږي.

زموږ بدن د خپلو فعالیتونو د سرته رسولو لپاره انرجي ته ضرورت لري، چې دا انرجي د مختلفو خوړو څخه لکه پروتين، غوړي او کاربوهايدريتو څخه لاس ته راوړي.

کلوري ٪۱۲ د پروتين ٪۳۰ د غوړو او ٪۵۸ د کاربوهايدريتو څخه په لاس راځي. بله سروي ٪۱۲ پروتين، ٪۴۲ د غوړو او ٪۴۲ د کاربوهايدريتو څخه حاصلېږي. غوړي د دوو مادو څخه جوړ شوي دي.

۱-ترى گليسر ايد.Triglycerides

۲-کليستيرول.

۱- Triglycerides تری گلسرایدز د غوړو یوه مهمه برخه جوړوي او په بدن کې د انرجی لپاره استعمالېږي دې ته شحمي تيزاب (Fatty acid) هم وايي او په درې ډوله پيدا کېږي.

A - مشبوع شحمي تيزاب:

(A Saturated A Fatty acid)

B- لږ نامشبوع شحمي تيزاب

(Monoun Saturated Fatty Acid)

C-ډېر نامشبوع شحمي تيزاب

(Polyun Saturated Fatty Acid)

مشبوع غوړي هغه دي، چې د کوټې د حرارت په درجه جامدېږي د کوچو غوړي ٪۵۹ او د غويي وازده (غوړي) ٪۵۴ مشبوع شحمي تيزاب لري او د کوټې په حرارت کې جامد وي.

حيواني غوړي په زياته پيمانه مشبوع شحمي تيزاب لري او نباتي غوړي ډېر غير مشبوع (مونو غير مشبوع، پولي غير مشبوع) شحمي تيزاب لري. کوم خواړه چې Saturated Fats زيات لري او وخوړل شي دې سره دوينې کلسترول زياتېږي او هغه خواړه چې غير مشبوع غوړي Unsaturated Fats ولري او وخوړل شي، نو په دې عمل سره د وينې د گلسترولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه را ټيټېږي. نباتي غوړي **Sterols** سټرول لري او سيټرول د انسانانو د جهاز هاضمې له خوانه جذبېږي.

کلسترول

(Cholesterol)

کلسترول يوه غوړه او حياتي ماده ده، چې د وينې پواسطه (سره) په ټول بدن کې ځرخي او مهم رول او زياتې وظيفې د کلسترولو په مرسته سرته رسېږي.

① د بدن د ټولو حجراتو په غشايي (**Cell Membrane**) ساختمان کې پوره ونډه لري، يعنې د حجرې غشا د ٪۲۰ پروټينو او ٪۴۰ کلسترونو څخه جوړه شوې ده، همدارنګه د حجراتو او عصبي مزو چارپېره د کوټ په شکل يو پوښ جوړوي، چې په دې صورت کې حجرات د نهربي، حرارت او نورو صدمو څخه ساتي او د هغوی دفاع کوي. همدغسې کلسترول حجراتو ته نرموالی (**Fluidity**) وربښي، چې حجراتو ته د انبساط او انقباض خواص (**Flexibility**) ورکوي. په دې صورت کې حجرات مضبوط او باثباته کېږي او د حوادثو په تعامل کې د دفاع توان مومي.

② د کلسترول څخه بدن د هغو ويټامينو په جوړېدو کې چې په غوړو کې د منحل کيدو قابليت ولري کار اخلي دا ويټامين عبارت دي له **A, D, E** او **K** څخه.

③ بدن (**body**) د سټرويد او (**Sex**) سکس هورمونو په توليد کې هم د کلسترولو څخه استفاده کوي.

Aldesteron ، Cortisone ، Cortisol ، Steroid Hormones ، Progesterone ، Estrogen Testosterone ، Sex Hormones

④ ((**body**)) وجود د بايل اسيد په توليد کې هم د کلسترولو برخې اخيستو ته هم ضرورت لري. بايل اسيد د بايل په ترکيب کې په اينه ((**Liver**)) کې توليدېږي بيا بايل وړو کولمو ((**Small inte**)) ته ځي او تجزيه کېږي د بايل اسيد په مرسته د وړو کولمو د محتوياتو (حل شوي غذا) څخه ټول غوړ هلته جذبېږي او اينې ته ځي.

⑤ د ګلسترولو په وجهه حجرات د انفکشن په مقابل د ځان دفاع کوي.

⑥ د کلسترولو په وجهه هډوکي او عضلات تقويت او توان مندي حاصلوي.

⑦ د ګلسترولو بل مهم رول دادی، چې د مغز د حجراتو په غشايي ساختمان کې پوره برخه لري او د جنينو په لوييدو کې هم زيات رول لوبوي.

څرنګه چې تری کليسرايډ او کلُسترول غوړ دي، نو په وينه کې لاينحل او آزاده توګه ځرخيدلای نه شي. د بلخوا کلُسترول د پروټين سره يو ترکيب (ارټيکل) جوړوي، چې د ليپو پرټين (**Lipoprotein**) په نامه يادېږي، چې په وينه کې د ځرخيدو قابليت لري او دا ارټيکل په دوه ډوله دي.

① **High Density lipoprotein (HDL)** (د زيات غلظت ليپو پروټين)

② **Low Density Lipoprotein (LDL)** (د لږ غلظت ليپو پروټين)

د ېته بد کلسترول وايي.

سره له دې، چې کلسترول زياتې فايدې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او مخ کې ذکر شوي، نو که د کلسترولو اندازه په وينه کې د خپل حد څخه تجاوز وکړي زيات مهلک مشکلات را منځ ته کوي.

که چېرې د بدو کلسترولو اندازه د خپل حد څخه زياته او دښو کلسترو (HDL) اندازه د خپل حد نه کمه شي په تدريج سره د باريکو شيريانو په داخل کې بد کلسترول نښلي يعنې ترسب تراکم کوي او اتروما (Atheroma) جوړوي، چې د شيريانو دې مشکل ته (Atherosclerosie) وايي.

د ايترو سکليروز سره د شيريانو حجم تنگ او کله نا کله يې بندولای هم شي چې د دې مشکل د واقع کيدو د ځای په مطابق د (Cardio-Vascular Diseases) کارډيو وسکولار امراض او ستروک (Stroke) منځ ته راځي. يعني که شيريان په قلب کې بند شي قلبي حمله او که مغز کې وي، نو (Stroke) واقع کېږي.

د اترو سکلروز په وجهه شيريانونه تنگېږي او د انبساط قابليت د لاسه ورکوي. دې سره د وينې فشار لوړېږي، چې دا هم د (Cardio-Vascuiar) د امراضو او (Stroke) عمده سبب دی.

د شيريانونو د بنديدو سره د وينې جريان قطع کېږي، چې په نتيجه کې اکسيجن او غذايي مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي، پس د يو څو دقيقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعي د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart Attack) يعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي (Stroke) يا مغزي حمله وايي. د ۱۰٪ عمومي کلسترولو په کمېدو سره د قلبي شيريانو او مغزي ناروغيو اندازه ۳۰٪ کمېږي.

د پورتنيو ذکر شوو ناروغيو عمده علت بد کلسترول (LDL) دي، ځکه LDL د شيريانونو په داخل اړخ کې ((تراکم)) کوي يعنې نښلي او هغه تنگ او يا بندوي نو ديته ځکه بد کلسترول وايي.

د LDL کلسترول د ۱٪ په کميدو سره (Cardio-Vascular) او (Stroke) ناروغی ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شيريانو کې نښتي مواد وباسي او لري کوي او شيريانونه پاک و صافوي، نو ځکه ديته ښه کلسترول وايي.

د ۱٪ په اندازه په وينه کې د HDL په کميدو سره د زړه شيريانونو او د مغزي ناروغيو اندازه ۳-۲٪ زياتېږي.

د عمومي کلسترولو LHL, HDL اندازه او تاثير يې په جدولو کې وگورئ.

Charts Of .....

Total Cholesterol Level			HDL (good Cholesterol) Level	
Less than ۲۰۰ mg/dl	Desirable		Less than ۴۰ mg/dl	High Risk For H. Disease
	Border Line			Less Risk For

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۰-۲۳۹ mg/dl	Risk For H.Disease		۴۰-۵۹ mg/dl	Heart Disease
۲۴۰ mg/dl or more	High Risk For Heart Disease in Stroke		۲۰ mg/dl or more	Desirable

Triglycerides			LDL (Bad Cholesterol)	
Less than ۱۵۰mg/dl	Normal		Less than ۱۰۰mg/dl	Optional
۱۵۰-۱۹۹mg/dl	Border line High		۱۰۰-۱۲۹mg/dl	Near Optional
			۱۳۰-۱۵۹mg/dl	Border line High
۲۰۰-۴۹۹mg/dl	High		۱۲۰-۱۸۹mg/dl	High
۵۰۰mg/dl or more	Very High		۱۹۰mg/dl more	Very High

Cholesterol Total HDL نسبت په زیاتیدو او کمیدو سره د قلبي او مغزي ناروغتیاو خطرات کمېږي او زیاتېږي د مثال په ډول:

$$\frac{HDl}{Total\ Cholester} = \frac{1}{4}\ Desireable$$

$$==\ ==\ \frac{1}{5}\ less\ \ risk\ for\ heart\ disease\ and\ stork$$

Less than $\frac{1}{5}\ High\ Rosk\ For\ HD\ and\ Stroke$

د کلسترولو منابع:

① **Lever** اینه ۸۰٪ د ضرورت وړ کلسترول پخپله (**Lever**) اینه تولید وي او په مصرف یې رسوي.

② دوهمه منبع د کلسترولو غذا ده کومه، چې موږ یې خورو او ۲۰٪ کلسترول د خوارکي غذاو څخه باید لاس ته راشي.

کلسترول په زیاته پیمانه په حیواني غوړو او هغه خواړه چې حیواني غوړي ولري پیدا کېږي او هغه په لاندي ډول دي.

(پنیر، د هگۍ ژېړ، د غوایانو، پسونو، خوږ) او چرگانو د خوړو یعنې د کلسترولو ... د غوړو د کلسترولو په مقابل کې ډېر کم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشبوع او تراسس غوړي په معلومداره توگه د کلسترولو اندازه په وينه کې زياتوي، چې همدا د کلسترولو د زياتيدو عمده علت گڼل کېږي.

د کلسترولو د زياتيدو علتونه:

① هغه علتونه چې ثابت او د کنترول وړ ندي او د کلسترولو د زياتيدو سبب گرځي دادي:

◈ جنس: د ښځو په نسبت د زياتو نارينه‌و د وينې کلسترول لوړېږي.

◈ عمر: نارينه د ۴۵ کلنۍ نه وروسته او ښځې د ۵۵ کلنۍ نه وروسته په دې مشکل مبتلا کېږي که د ښځو د ۴۵ کلنۍ تر مخه حيض بند شي دا هم د کلسترولو د زياتيدو سبب کېږي.

◈ نژاد د (Race) تورو نژادونو په نسبت د افريقا، امريکا او هندين امريکايي زيات کسان د کلسترولو په لوړېدو مبتلا کېږي.

② د کنترول وړ سببونه چې د وينې کلسترول زياتوي.

◈ د غوړو خوړو ډېر خوړل.

◈ د مشبوع غوړو ډېر خوړل د کلسترول دلوړېدو عمده او مخکښ سبب دی.

◈ صحي حالتونه: ډيابيټ، چاغوالی، د وينې لوړ فشار او هم Stress يا ذهني فشار

◈ فزيکل غير فعال ژوند د Exercise نه کول.

◈ زيات وزن.

◈ سگريټ څکل يا کشول.

د کلسترولو علاج او په طبعي اندازه کې د هغه ساتل:

په وينه کې د کلسترولو د اندازې د ساتلو لپاره د ځينو اقداماتو او تدابيرو سرته رسول ډېر ضروري دي.

A – د هغو خطرناکو فکتورونو کوم، چې د کلسترو په زياتيدو کې برخه اخلي مخه ونيول شي او هغه فعاليتونه اجرا شي د کومو سره چې کلسترول په خپل حد کې قايم پاتې کېږي او هغه په لاندې ډول دي.

۱. د سگريټو پرېښودل.
۲. په منظم ډول سره اکسرسايز (سپورټ) کول.
۳. په منظم ډول ډاکټر ته تلل او د هغه په هدااياتو باندې عمل کول.
۴. د زيات وزن کمول.
۵. د صحي غذا خوړل په خوراک کې تازه مېوه، سبزيجات سبوس داره ډوډۍ د ماهي او چرگانو غوښې چې غوړ او پوستکی ونه لري زيات استعمال شي.
۶. د مشبوع غوړو څخه ډډه کول.
۷. هغه خواړه کوم چې کلسترول زيات لري لږ وخوړل شي يعنې په ورځ کې هغومره خواړه وخوړل شي، چې د کلسترولو اندازه يې د ۳۰۰mg څخه زياته نه شي. دا اندازه د هغو خلکو لپاره ده د کومو چې بد کلسترول نورمال وي او قلبي مشکلات ونه لري. کوم کسان چې په قلبي ناروغيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبتلا او بد کلسترول يې لوړ وي هغوی بايد هغومره غذا وخوري چې د کلسترولو اندازه يې په ورځني خوراک کې د **۲۰۰mg** څخه زياته نه شي.

۸. تولې هغه ناروغۍ چې د کلسترولو د زياتيدو سبب کېږي معالجه شي او پاتې مخه ونيول شي د مثال توګه: ډيابيټ، فشار (**Stress**) چاغي، د وينې لوړ فشار (**H.B.P**)

۹. د زياتو مايعاتو بالخصوص د اوبو څکل (۱۰ ګيلاسه) ډېر ضروري دي.

B – د ډاکټر د هدايت سره د کلسترولو د دواګانو استعمال که ډاکتر يې لازم وګڼي.

د اترو سکلروز په وجهه شيريانونه تنګېږي او د انبساط قابليت د لاسه ورکوي. دې سره د وينې فشار لوړېږي، چې دا هم د **Cardio-Vascular** د امراضو او **Stroke** عمده سبب دی. د شيريانونو د بنديدو سره د وينې جريان قطع کېږي، چې په نتيجه کې اکسيجن او غذايي مواد (**Nutrients**) حجراتو ته نه رسيږي. پس د يو څو دقيقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعې د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (**Heart attack**) يعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي **Stroke** يا مغزي حمله وايي.

د ٪۱۰ عمومي کلسترولو په کميدو سره د قلبي، شيريانو او مغزي ناروغيو اندازه ٪۳۰ کمېږي.

د پورتينو ذکر شوو ناروغيو عمده علت بد کلسترول ((**LDL**)) دی، ځکه ((**LDL**)) د شيريانونو په داخلي اړخ کې ((تراکم)) کوي يعنې نښلي او هغه تنګ او يا بندوي، نو ديته ځکه کلسترول وايي.

د **LDL** کلسترول د ٪۱ په کمېدو سره **Cardio-Vascular** او **Stroke** ناروغۍ ٪۲ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شيريانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شيريانونه پاک او صافوي، نو ځکه ديته ښه کلسترول وايي.

د ٪۱ په اندازه په وينه کې د **HDL** په کمېدو سره د زړه شيريانونه او د مغزي ناروغيو اندازه ٪۳-۲ زياتيږي. د عمومي کلسترولو **HDL** ، **LHL** اندازه او تاثير يې په جدولو کې وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي حافظ الله کاموال سره مرکه

مرکه کوونکی: سمیع الله خاکسار

پوښتنه: که د هرڅه د مخه د مجلې لوستونکو ته ځان معرفي کړې خوښ به شو؟

ځواب: مننه! زما نوم حافظ الله کاموال د عبدالاحد مجددي ځوی په کال ۱۳۶۰ هـ کې د کامې ولسوالی د شیرګړ په سیمه کې زیږیدلی یم.

پوښتنه: شاعري ته مو څومره وخت کیږي، چې مخه مو ورته کړې که په دې لړ ه رڼا واچوئ؟

ځواب: ما تقریباً په ۱۳۸۲ هـ ش کې د شاعری په نړۍ قدم ایښی دی. شاعري یو الهي الهام دی. زه د الله تعالی نه په دې ډېر شکر ګذاره یم.

پوښتنه: تعلیم مو تر کومه حده او چیرته کړی؟

ځواب: تعلیم مې تر دولسم د محمد موسی شفیق په لیسه کې کړی او اوس د اریانا پوهنتون د حقوقو د څانګې د دویم کال محصل یم.

پوښتنه: د شعرونو کوم کتاب مو چاپ کړی او که نه؟ که مو چاپ کړی وي څه نوم یې دئ؟

ځواب: هو! د شعرونو کتاب لرم، چې نوم یې

دی ((اوښکې په ډالۍ کې)) د چاپ په ګانه سمبال شوی.

پوښتنه: ډرامې مو څومره لیکلي او یوازې مو د راډیو لپاره لیکلي او که بل چاته مو هم ورکړې؟

ځواب: په دې اړه باید دومره و وایم چې د ننګرهار ملي راډیو تلویزون څخه چې دوستانو اوریدلي د همت داستان، چغې داستان، د شکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نوم ډارمه او د ګلا آغا شیرزي د ژوند مستند فلم ما او محمد ظاهر ساپي په ګډه لیکلی.

پوښتنه: هغه خپروني چې ته ورته په راډیو ننګرهار کې کار کوي څه نومونه یې دي؟

ځواب: خپروني په ننګرهار راډیو کې، راډیو ستاسو په خدمت کې په تلویزیون کې ستاسو کلی، ستاسو دود خپروني پر مخ بوځم.

پوښتنه: په کامې ولسوالۍ کې مو فرهنګي کارونه څنګه دي؟

ځواب: په لومړي قدم کې ډېر ښه وم خو اوس د شخصي اعراضو ښکار شوي.

پوښتنه: په شاعرۍ کې تاسو کوم فورم ته ډېر کار کړی؟

ځواب: هغه څه چې زما مینوال یې خوښوي او د وخت ضرورت وي هغه شاعرۍ ته کار کوم لکه، غزل، داستان وغیره.

سوال: تر اوسه خو د چا تر انتقاد لاندې نه یې راغلی؟

ځواب: اکثره وخت د توصیف نه انتقاد ته ډېر زړه ښه کوم، ځکه چې انتقاد د اصلاح یوه ښه لاره ده.

سوال: څومره وخت کېږي، چې له ننګرهار راډیو سره کار کوئ؟

ځواب: په ۱۳۸۴ هـ کال کې ننګرهار ملي راډیو ته راغلی یم. د یادونې وړ ده، چې سردار پوپل راسره ډېره همکاري کړې ده.

سوال: د راډیو تر څنګ که نور خپل مصروفیات راته ووایاست؟

ځواب: د کامې د فرهنګي ټولنې مرستیال، د کامې د قومي ټولنې مرستیال، د اباسین راډیو د نشراتو مسئول، د قبایلو د چارو د ریاست مطبوعاتي مسئول او داسې نورې دندې مې مخې ته بولي.

ځواب: ښه شعر کوم شعر ته ویلی شو؟

ځواب: هغه شعر چې ولس ته په کې یو ښه پیغام پروت وي او په زړونو حاکم وي همغه ښه شعر دی.

سوال: په آخر کې که کوم پیغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: په آخر کې د ستوري د مجلې قدرمنو کارکوونکو ته او کتونکو ته د زړه د تله مینه او اخلاص ډالۍ کوم او د خپل وطن په آبادۍ کې دې په پوره اخلاص ونډه واخلي او د خپل مور پلار عزت دې وکړي.

د حافظ الله کاموال د شعر بیلګې:

زما دیو کال اراده ده
که تبلیغیان مې دیار کلي ته لیږینه
په سوال زاري باندې پوهیږي کله
د ښکلو زړه په چا خوږیږي کله
دب په درد باندې دردیږي کله
ځواني برباد کړه پرې حافظ کاموال
لاسونه مې وروړي راستنیږي کله

بله بیلګه:

دا ښکلي ښکلي دي لونګ د کلي
والله پرې جوړ دی زموږ رنګ د کلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشدد او عدم تشدد

مبارز ځاپې

له بې ځايه زور او ځواک کارولو ډډه کول.
له تاوتريخواليو ځان ژغورل.
د سولې او روغې د سيورې لاندې اوسېدل.
په خپله رښتيا او برخه کې بسيا ينه
او پر نورو خلکو نه بلوسېدل

دا د انساني خويونو د ښيګڼو هغه څو توکي دي، چې په شلمه پېړۍ کې د هند په نيمې وچې کې د ګاندهي جي او د پښتنو د ستر لارښود خداى بښلي پاچا خان (خان عبدالغفار خان) له خوا د انګليس د استعماري ځواک د رټلو په مبارزه کې وکارول شوې.

دغه د تاوتريخوالى، بلوسېدنو او وژنو څخه د ډډه کولو چلند يوازې په شلمه پېړۍ کې نه وه، چې را مينځته شوي او کارول شوي، بلکې د ځمکې پر مخ لومړى انسان حضرت آدم عليه السلام او حوا د ځوى (هابيل) له خوا د نه تاوتريخوالي او نه بلوسيدنې غوره خويونو پر سر د خپل سربښندنو او د خپل ژوند بښلو د پېښې کيسه به هم هر چا لوستلې يا د هر چا تر غوږونو رسېدلې وي.

د رښيتاو پر ويلو ټينګار او له تاوتريخواليو نه ډډه کول چال چلند لا د نوح عليه السلام په ټول ژوند کې هم پلې شوي دي، يعنې د انساني ټولنې دوم بابا ، چې نوح عليه السلام نو ميږي هم څه کم زر کاله خپل ولس ته له زور زياتي نه پرته او په سوله ايزه توګه يوه خبره کوله، چې ((خداى يو دى او نوح يې استازى دى))

نوح عليه السلام په دې څه کم زور کلونو کې که هرڅو مره خپل ولس له خوا ووهل شو، ورټل شو او وځورل شو، خو له خپله هوډه وانه وخت، تل به يې په سوله ايزه توګه خپل پيغام او را وه. له چانه به يې که هر څو مره کنځلې اورېدلې هم مخ نه اړاوه، او هيچاته به يې د تشدد په ژبه او

کړنه غبرګون نه ښوده.

لـه حضـرت نـوح علیـه السـلام نـه وروسـته د تـاریخ د اسـنادو پـر مـخ ((بـودا)) دی، چـې د ځمکـې پـر مـخ یـې د نـه تـاوتریخوالي غـوره انسـاني پیغـام لا خپلـو پلویـانو او لارویـانو تـه پـه ځلانـده ټکیـو کې وړانـدې کـړی دی. پـه همـدې توګـه پـه ابراهیمـي ملت کې نـه یـوازې دا چې پـه خپلـه ابراهیم علیـه السلام د نمرود پـه وړانـدې خپلـه بلنـه پـه سـوله ایـزه توګـه اورولـی، چې لـه هغـه وروسـته موسی علیـه السلام هم د فرعون په دربار کې خپله بلنه په سوله ایزه توګه وړاندې کړې ده.

لـه حضـرت موسـی علیـه السـلام نـه وروسـته بیـا حضـرت عیسـی السـلام هـم د ځمکـې پـر مـخ د ژونـد تـر وروسـتنۍ شـیبې پـورې د نـه تـاوتریخوالي او نـه زور زیـاتي پـر غـوره شـوې لارې یـون لرلـی او له خپلو پلویانو څخه یې غوښتني دي چې:

((*کـه چا پـه څپیـړه د مـخ پـریوه خـوا ووهلـی، د مـخ بلـه خـوا هـم ورتـه واړوه، خـو چې تـریخ غبرګـون ونه ښیې*))

د همـدې غـوره انسـاني خـوی لـه مخـې وه، چـې حضـرت عیسـی علیـه السـلام او د هغـوی ملګریـو تـر صـلیبه پـورې هـم کـوم تـریخ غبرګـون ونـه ښـوده، مګـر خپلـه نـاره یـې چې ((خدای یـو دی او عیسـی یې استازی دی)) په لوړ آواز له خولې ویستله.

د حضـرت نـوح، حضـرت موسـی، حضـرت عیسـی علیـه السـلام او بـودا د زمـانې د زور او ځـواک د خاونـدانو هـرې کړنـې تـه پـه پـام کـه څـوک هـر څـومره د لـږې پـوهې خاونـد وي بیـا هـم دې بـاور تـه رسیدلی شي چې:

((د ځواکمنـو زورواکـانو پـه مخـه کـې یـوازې د نـه تـاوتریخوالي لیـاره ده، چـې سـړی تـر خپلـې مـوخې پـورې رسـولی شـي، د نمـرود پـه مخـه کـې د حضـرت ابـراهیم علیـه السـلام ودریـدنې یـوازې پـه سـوله ایـزه توګـه او د نـه تـاوتریخوالي لـه لیـارې د حق او ربښـتیا د ویلـو پـه ملاتـړ ټینګـار ښـودل و او بس))

دغـه لـړۍ لا تـر ننـه پـورې پـای تـه نـه ده رسـېدلې پرلـه پسـې غزیـدلې وده یـې کـړې او د سـیمې د ولسـونو پـه منـځ کـې، چې کلـه هـم کـوم ربښـتینې لاره ښـوونکی راغلـی د هغـه لـه خـوا د نیـا ومنـی د نـه بلوسـیدنو، د نـه تـاوتریخوالي او پـه ربښـتیاو بانـدې د ټینګـار پیغـام د انسـاني ټـولنې د ژونـد ښیګڼو په توګه اورول شوی دی.

د مثـال پـه توګـه کـه چېـرې مـوږ د ربښـتینو انسـانانو پـه ډلـه کـې د حضـرت محمـد صـلی الله علیـه و آلـه و سـلم ژونـد او مبـارزو تـه د قرآنکـریم د سپیڅلو آیـاتونو پـه رڼـا کې ځیـر شـوو وبـه پـوهېږو، چې د هغـوی پـه لیـار ښـوونو کـې د وحـې د پیـل لـه ورځـې څخـه بیـا د مدینې منـورې پـه لـور د هجـرت او پـه مدینـه کـې تـر میشـتیدلو پـورې څـو چـې دیـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غښتلي دفاعي سنګر ښتن شو، يواځې په دې وينا ټينګار شوی، چې ((خدای يو دی او محمد يې استازی دی))

نور نو تر مدينې پورې د دښمن په وړاندې د تريخ غبرګون د نه ښودلو پر دريځ باندې کلکه ودريدنه پايښت موندلی، خو چې کله په مدينه منوره کې د اسلام د دين پيغمبر لپاره غښتلی دفاعي سنګر را مينځته شو د دفاع سره يو ځای د قتال امر هم راغی.

په دې توګه حضرت محمد صلی الله عليه و السلام د ژوند په دوه برخو کې يعنې له وحې نه رومبی او له وحې نه په ورستو مهالونو کې تر مدينې د ميشتيدنې پورې لا له بودا او حضرت عيسی عليه السلام نه هم ډېر زيات پر نه تاوتريخوالي ټينګار ښودل شوی دی، يعنې ټولو هغو مؤمنينو، چې د اسلام د دين غوره کولو په تور نيولی شوي، تړل شوي، ځورول شوي او وژل شوي وو، يواځې يوه خبره کوله چې ((*خدای يو دی او محمد يې استازی دی*))

له دې پرته د هغوی لخوا بل کوم دفاعي غبرګون نه دی ښودل شوی. دا ځکه چې هغوی ته نه يواځې د نه تاوتريخوالي امر شوی و، چې د زور او ځواک له کارولو هم د ډډه کولو دنده ور په غاړه اچول شوې وه.

د دې خبرې يو دليل دا هم کيدلی شي، چې په هاغه مهال کې هغوی د دې جوګه نه وو، څو د قريشو په مخه کې د تريخ غبرګون په ښودلو د ځان ژغورلو سره يوځای د اسلام د دين او شريعت په پلي کولو کې هم بريالي شي. دا او د داسې نورو لاملونو له مخې وه، چې د اسلام د دين منونکيو ته د نه مقاتلې او نه دفاع امر راغلی و.

خو چې کله د شريعت د خپرولو سره يوځای مومنين د ځان ساتلو د دفاع کولو او دنياوالو ته د غبرګون ښودلو جوګه شول، بيا د فاع او مقاتلې امر هم راغلی، څو چې اسلامي ټولنه د دفاع او مقاتلې له لياره لا پسې غښتلې او په نړۍ کې د نورو ملتونو سره سياله شي.

د تشدد او عدم تشدد د دغو او داسې نورو تاريخي پېښو په پام کې لرلو سره او بيا د شلمې پېړۍ تر نيمايي پورې، چې د هند پر ټوله نيمه وچه کې د انګليس استعماري ټولنه لا ډيو ستر ځواک په څېر ځواکمنه وه او کولای شول د سيمې په هره څنډه کې هر مخالفت خوځښت په ډېره اسانه توګه وځپي او له منځه يوسي د داسې نمرودي او فرعوني ځواک په غېږه کې وه، چې يواځې په هماغه ابراهيمي او موسوي هوډ سره کيدلی شو د نوي ژوند، نوي پړاو ته د رسېدلو لپاره لکه څرنګه چې د لوی خدای ﷻ د کونيه وو چارو په تکوينيه اراده کې ځليدلې ده د نه تاوتريخوالي ((عدم تشدد)) لياره غوره شوې وای.

لکه چې په هماغه توګه هم د ګاندهي جي او د باچاخان له خوا ولس ته د ښيرازه، آزاده او خپلواکه ژوند په لور د تګ لپاره يواځې پر همدې ټکي ټينګار وشو چې:

((*مور نه غواړو څوک ووژنو، او دا هم نه غواړو، چې څوک دې مور ووژني دا هېواد زمونږ هېواد دی بهرني غاصبان دې ووځي*))

دغه شعاري غوښتنه کټ مټ لکه هماغه شعار ګڼل کېږي، کوم چې د حضرت محمد صلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله علیه وسلم پلویانو به کافرو قریشو ته ویلې چې:

((خدای یو دی او محمد یې استازی دی. مورږ نه غواړو څوک ووژنو او دا هم نه غواړو، چې موږ دې څوک ووژني))

مګر د قریشو لخوا د غه انسانان د تریخو غبرګونونو سره مخامخ او د تشدد له مخې په شدیده جزا چې وژل دي مجازت شول.

وګورئ د ((هابیل)) او د ((قابیل)) له زماني نه را په دېخوا د کړنو دوه خویونه لا تر اوسه پورې په واکمنه توګه په چلند کې پاتې دي د ((هابیل)) او د ((قابیل)) کیسه په کتابونو کې داسې راغلې ده: ((کله چې په لومړۍ ځل د آدم او حوا له ښځه دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل یو یې هلک و چې ((قابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((اقلیما)) ونومیده.

په دوی پسې بیا دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل، چې یو یې هلک و ((هابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((لیودا)) ونومیده، کله چې دغه دواړې غبرګونې ډلې د ځوانۍ د منګ کچې ته ورسیدلې د آدم علیه السلام له خوا ((اقلیما)) د ((هابیل)) او ((لیودا)) د ((قابیل)) سره کوژده شول، دا چې ((اقلیما)) ډېره ښکلې وه، نو له دې لامله ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیما)) سره د ((هابیل)) د واده خبره ونه منله. آدم علیه السلام دواړو ورونو ته وویل: چې لوی خدای ته قرباني ورانديكړئ. د هر چا قرباني چې د لوی خدای له لورې ومنله شوه هماغه دې له ((اقلیمې)) سره واده وکړي. لوی خدای د ((هابیل)) قرباني ومنله، خو ((قابیل)) بیا هم قانع نه شو د تاو تریخوالي لاره یې ونیوله او ((هابیل)) یې سره له دې، چې هیڅکله هم کوم تریخ غبرګون نه و ښودلی و واژه او په دې توګه ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیمې)) سره واده وکړ.

له دغې ورځې نه را په دېخوا په انساني ټولنه کې دوه متضاده کړنیزه خویونه دود شول. یو ((تشدد)) او بل ((عدم تشدد)) د عدم تشدد پلویان سوله، روغه او انصاف غواړي، خو د تشدد پلویان تل د زور، ځواک، ناخوالو، تریخ غبرګون او د ناانډولو دریځونو په غوره کولو سره خپلې غوښتنې پلې کوي او څه، چې د دود، دستور، قانون او انصاف له مخې نه شي تر لاسه کولی هغه د زور او ځواک له لارې لاسته راوړي.

د سولې، روغې، انصاف او نیاومنۍ په پلوي د لوی خدای داستازیو له خوا هلې ځلې او لیار ښوونې شوي، خو د تشدد، بې انصافۍ، ناروا بلوسیدنو او ځورونو په پلوي یوازې هماغه شیطاني ځواکونو هلې ځلې کړي، چې نومونه یې لا د انساني نړۍ د تاریخ په پاڼو کې تر اوسه پورې په پرله پسې توګه لیکل کېږي. داسې هرکله پېښه شوې چې د تشدد پلویانو په زور او ناروا توګه د بل چا شتمنۍ غصب کړي، خو د حق او عدالت پلویانو بیا د خپلو حقوقو په لاسته راوړلو کې د عدم تشدد له لارې پر غاصبانو برې موندلی دی.

وګورئ په کعبه کې شیطاني بتانو د زور او تشدد له لارې ځای نیولی و، خو کله چې مکه معظمه د عدم تشدد د غوره شوي کړنو له مخې فتحه شوه، بیا نو بتان هم د کعبې شریفې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګړ څخه بهر وغورځول شول او مات شول.

د کعبې د بتانو د ماتولو له پېښې نه لا ډېر پخوا د نيل په رود کې د موسی عليه السلام او د فرعوني ځواک د پېښې پايلې وښودله، کله چې فرعون د تشدد د ښودلو په هوډ په موسی عليه السلام پسې، چې د نه تشدد او نه تاوتريخوالي د ښودلو په موخه له مصره د سينا په لوري په تېښته وتلی و ورغی د نيل په رود کې د موسوي د سولې روغې او نه تاوتريخوالي غورځنګ د زماني د تشدد او تاوتريخوالي پر ستر جګړه مار فرعوني ځواک بری وموند.

په همدې توګه د ابراهيم عليه السلام او د نمرود اور په کيسه کې هم د عدم تشدد بې وزلې انسان د تشدد پر ستر ځواک بريالی شوی دی. وګورئ د نوح عليه السلام د ژوند په کيسه کې هم څنګه چې هغوی د سولې روغې او عدم تشدد په پلوی، پريوه خبره ټينګار دلورد چې: ((خدای يو دی او نوح يې استازی دی)) پر هغو ډلو ټپلو چې د زور، ځواک او تشدد د پلويانوو او د نوح عليه السلام پر وينا او يې باور نه کاوه، د طوفان له څپو بريالي ووتل يعنې: په طوفان کې هغه کسان چې د تشدد پلويانوو تباه شول، خو د عدم تشدد پلويانو وکولی شول د نوح عليه السلام سره يوځای له طوفانه وژغوري.

په دې توګه په ډاګه ويلی شو، چې په شلمه پېړۍ کې د ګاندهي جي او د باچا خان غورځنګ يو سوله ايزه، حق غوښتونکی، خپلواکه او د عدم تشدد غورځنګ و دا او داسې نور غور ځنګونه لکه چې مو ولوستل هرکله او په هرځای کې دلوی خدای له لوري د منښت کچې ته رسېدلي او د برې د لوړ ځلي خاوند شوې هم دي. په دې لاره کې ګاندهي جي د هند د نيمې وچې د ټولو ولسونو ديو ستر لارښود په څېر چې لاتر اوسه پورې ديو سپېڅلي انسان په توګه لمانځل کېږي دلمانځلو حق هم وموند.

دا ځکه چې د هغوی د عدم تشدد د غورځنګ د برې تر ځلي ورسيد. انګريزان له هنده ووتل او هند ديوه ستر هېواد په توګه د ځمکې پر مخ وځلېد. نور نو پر هند باندې نه انګريزان واکمن دي او نه هم بيا د هند ولس د انګريزانو واکمنۍ ته غاړه ږدي.

د باچاخان د عدم تشدد د غورځنګ په هلو ځلو کې، چې لا تر اوسه پورې په سيمه کې د برې تر ځلي نه دی رسيدلی او له پښتون ولس څخه ملت نه دی جوړ شوی، څه د ناهيلۍ خبره نه شته، ځکه چې يو خو په دې ليارو کې لا هم هلې ځلې روانې دي او بل دا چې د تاريخ په اوږدو کې هم هرکله د ولس جوړونې، پالنې او روزنې غورځنګونه سل په سلو کې نه دي بريالي شوي. د مثال په توګه وګورئ موسی عليه السلام چې هلې ځلې يې لا د لوی خدای پرسماسمو وحيو او لارښوونو پرله پسې پلې کيدلې د فرعون له مريې توب نه د آزادۍ او د نيل له رود څخه د پورې وتنې له بريالي ګامونو د وچتولو څخه پرته د بل کوم ستر ګام په پورته کولو نه دی پريالی شوی او د قرآنکريم د آياتونو په شهادت په فلسطين کې د ((اريحا)) يا د ((اريشو)) د ښار په نيولو

کې هم د نبي اسراییلو له خوا له ملاتړه بې برخې پاتې شوی و.

یعنې موسی علیه السلام په خپل ژوند کې د خپل ولس لپاره دیو آزاد او خپلواک هېواد د ګټلو او جوړولو په کار کې ماتې خوړلې، خو د هغوی ځای نیونکی و، چې پوره ځلوېښت کاله وروسته د خپل قوم په مرسته د ((اریحا)) یا د ((اریشو)) د ښار په لاندې کولو او نیولو په سیمه کې د آزاد او خپلواک هېواد په څښتن کېدلو سره جوخت له بني اسراییلو نه دیو غښتلي ملت په جوړولو کې بریالي شول.

دا چې هره هڅه کوم، چې د ولس د جوړونې، پالنې او روزنې په موخه را مینځته شوې وي، ارو مرو د بري تر ځلې رسیدلی شي، خو چې همغه هلې ځلې لا پسې پاینبت ومومي.

دا ځکه چې د هلو ځلو د لړۍ پاینبت، چې ارو مرو تر موخې د منزل لنډونکی لامل دی باورونه غښتلي کوي، هوډونه د بري تر ځلې رسوي د هېوادوالو د منبنت کچې ته له پیله تر پایه زیاتوالی ښني د ولس په ژوند کې یو ښه سیاله، بنستېیزه بدلوونکی او ختون را منیځته کوي او په پایله کې د ولس د ژوند کاروان ته د سولې، روغې، نیکمرغۍ، هوساینې او دنیا ومنۍ په واټونو کې د بریالي ګامونو په وچتولو کې پاینبت لرونکی هوډ وربښي.

په دغو منل شویو او دود شویو لیارو کې د باچاخان د نه تاوتریخوالي غوره شوی هوډ د حق غوښتوونکیو د کاروان د هلو ځلو غورځنګ د پاینبت زړی به نن دی که سبا په سیمه کې بیا را

غـــزل

عمر دراز مروت

له ستا سپینې خولې چې ولې دا ترخې راوځي
ګنې چینې نه خو اکثر او به رڼې راوځي

له شرپسندو توقع د امن هسې کوې
بلاله کوم لور چې راځي نو له تیارې راوځي

د زړه دننه حال یې مه غواړه چې څوک دیاڅه
په ظاهره خو هو بهو دا فرښتې راوځي

ته په تر څو زموږ د وینو په خرچ ژوند تیروې
زموږ له چم نه به تر کومه جنازې راوځي

غل خو معلوم دی چې له کومه له ځای راغلی
ګورو چې مل یې اوس له کومې دورازې راوځي

چې سترګې ټیټې کړې او وخاندې او ژغ ونکړې
له دې ادانه جانان ډېرې کیسې راوځي

د دې ګرانښت به وي کوم حد عمر دراز مروته
په هر تکلیف کې مې له خولې ژغ دادې راوځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرغون شي او ديو ښکلي پسرلي په خوږه هوا کې به ګلان وسپړي.

بلبلې او توتيان به ديو موټي اوخپلواک ولس د آزادۍ د نغمو او ترانو د خوږو آزانګو د خپراوې په موخه ډلې ډلې راشي او د سيمې د هسک په لمنو کې به هرې خواته په الوتلو د نړۍ والو غوږونو ته د ولس د نه تاوتريخوالي د پلويانو د برې د ترانو خوږې انګازې ورسوي د هغې ورځې په هيله !!!

مباز ((څاپی))
بُن، جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library